

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра богослов'я

Освітня програма:

«Християнська педагогіка та організація дозвілля»

Магістерська робота

**ВЧЕННЯ ЦЕРКВИ
ПРО ДУХОВНУ ФОРМАЦІЮ КАТЕХИТА**

Студентка 2-го курсу
Лозинська Марія Василівна

Науковий керівник:
Дуда Назар Миронович
доктор PhD богослов'я

Рецензент:
о. Лесів Михайло Володимирович
доктор богослов'я

Львів 2023

Лозинська М.В. Вчення Церкви про духовну формацію катехита: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / М.В. Лозинська/ Український католицький університет. Кафедра богослов'я; освітня програма: «Християнська педагогіка та організація дозвілля»; Наук. Кер: док. PhD у галузі богослов'я Дуда Н.М. – Львів: УКУ, 2022.- 60 с.

Анотація. У роботі розкрито тему вчення Церкви про духовну формацію катехита та особисті лідерські якості крізь призму вчення Української Греко-Католицької Церкви. Період дослідження 2000-2021 роки. З'ясовано завдання та мету катехизації у житті церкви та її вплив на духовну формацію. Охарактеризовано завдання та обов'язки катехита, а також його особисті лідерські та професійні якості, які є необхідними для катехитичного служіння. Також проаналізовано відповідальних за духовну формацію катехита та основні середовища формації.

Ключові слова: Катехит, катехизація, духовна формація, катехитичне служіння, Церква, євангелізація.

Abstract. The work reveals the topic of the Church's teaching on the spiritual form of the catechist and personality leadership qualities through the prism of the teachings of the Ukrainian Greek Catholic Church. The research period is 2000-2021. The task and purpose of catechesis in the life of the church and its influence on the spiritual form are clarified. The tasks and duties of the catechist are characterized, as well as his specific leadership and professional qualities, which are necessary for catechetical ministry. The appropriate for the spiritual formation of the catechist and the main formation environments are also analyzed.

Key words: Catechist, catechization, spiritual formation, catechetical ministry, Church, evangelization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. ЗАВДАННЯ, МЕТА ТА РОЛЬ КАТЕХИТИЧНОГО СЛУЖІННЯ.....	8
1.1. Завдання катехитичного служіння.....	8
1.2. Мета та роль катехитичного служіння.....	14
1.3. Джерела катехизації.....	19
Розділ 2. ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІ ЯКОСТІ КАТЕХИТА.....	26
2.1. Особа та християнська постава катехита.....	26
2.2. Катехит – духовний лідер.....	32
Розділ 3. ДУХОВНА ФОРМАЦІЯ КАТЕХИТА В УГКЦ.....	39
3.1. Відповідальні за духовну формацію.....	39
3.2. Організація освіти та формація катехитів.....	51
ВИСНОВОК.....	58
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	62

ВСТУП

Вознесіння Ісуса Христа подія, яка не завершила Його земну діяльність, а продовжується у сьогоднішні, маючи за ціль виконати місію, що отримали її від Ісуса Христа: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт 28,18-20). Це завдання євангелізації і катехизації було доручено не тільки апостолам Христовим у тогочасі, цю місію Церква продовжує сьогодні та й в усі майбутні часи, аж до другого пришествя Христа. Відповідальність за збереження і поширення кериґми покладена не тільки на душпастирів, богопосвячених осіб, але й на мирян.

Організацію формації катехитів в УГКЦ регулюють такі документи: Катехитичний правильник УГКЦ, Загальний катехитичний довідник, Душпастирський катехитичний поради́ник, Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», Катехизм Католицької Церкви, документи II Ватиканський Собору, Апостольське повчання Папи Івана Павла II про катехизу в наш час «Catechei tradendae», Апостольське поучення Папи Павла IV «Evangelii nuntiandi», апостольський лист Папи Бенедикта XVI «Fides per doctrinam», апостольський лист Папи Франциска «Antiquum ministerium», офіційні документи УГКЦ, документи «Напря́мні для катехизації» та інші. Щоб забезпечити належну організацію катехитичного служіння, Церква повинна підготувати катехитів – подбати про їхню формацію. На формаційний процес впливають виклики сьогоднішнього, це стає очевидним, коли аналізуємо кількість і якість християнських спільнот на парафії, на жаль, на деяких парафіях не йдеться вже і не про якість, достатньо проаналізувати кількість. Дуже часто трапляється так, що катехизація є винятково практикою для приготування дітей до першої Святої Сповіді, чим вона і закінчується. Постає питання покликання як душпастирів, так і катехитів. Щороку їх все менше і менше. Цю кризу важко подолати, якщо душпастир не займається своїм прямим обов'язком – навчати і проголошувати Слово Боже.

Важливим викликом, який стоїть перед Церквою є криза моралі. Для її подолання потрібно подбати про воцерковлення дітей, молоді, дорослих не зважаючи на їхній вік і стан. Виховання у вірі і подальший супровід необхідний також і в лікарнях, сиротинцях, в'язницях – в усіх потребуючих Божого слова. Це першочергове завдання Церкви, яке має бути забезпечене для усіх. Отець Тарас Барщевський писав, що «остаточним завданням, метою проголошення Слова Божого є зробити так, щоб це Слово жило у серцях віруючих, звідки його вже жодна людська сила не зможе вирвати».

За час свого існування, Церква доклала чимало зусиль, щоб удосконалити і поширити досвід катехитичного служіння. Праведний сподвижник Христової науки митрополит Андрей Шептицький усильно нагадував душпастирям про великий і святий їхній обов'язок – розширяти знання святої віри і знання катехизму у кожній парафії: «Катехизація – це перший і рішучо найважливіший обов'язок душпастиря. Хто його не сповняє, сему можна слушно зробити закид цілком не совісного душпастирювання. Хто, відповідно, дбає про молодь шкільну і виховує її на добрих християн, цей заслуговує на всяке признание». Для кожного катехита є духовним провідником і пастирем, який живить катехитичне служіння і сьогодні.

Після років заборони і підпілля Церква зустрічається із новими викликами сьогодення – відсутністю відповідей на актуальні питання сучасної Церкви і культури загалом; секуляризацією посмодерного світу. Труднощі виникають із переданням віри. Забезпечити якісну катехизацію може катехит, завданням якого є сформулювати християнські моральні цінності, вести людей до сопричастя з Богом. Відповідальність за духовну формацію і утвердження у вірі несе катехит, бо часто можна спостерігати, що батьки, які є першими катехитами для своїх дітей, не готові бути провідниками своїх дітей.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах європейської інтеграції особливої уваги потребує катехитичне служіння, яке піддається згубним зовнішнім чинникам різних гріховних пропаганд у пострадянському суспільстві. Духовна формація в таких умовах є надзвичай-

но важливою. Серед проблем, пов'язаних із подальшим катехитичним служінням в Церкві є сучасний та модернізований вишкіл катехита, який залежить від того, наскільки самовіддана праця підготовленої особи відповідатиме сучасним вимогам і викликам суспільства XXI ст. Розуміючи, що дія Святого Духа постійно провадить Церкву до новітньої євангелізації, актуальним є гармонійно інтегруватися у життя будь-якої спільноти.

Метою дослідження є з'ясувати вчення про формацію катехита, крізь призму офіційних документів Церкви та іншої літератури.

Для досягнення поставленої мети, ставлю перед собою такі завдання:

- Проаналізувати документи Вселенської Церкви та УГКЦ про особу катехита та його формацію.
- З'ясувати теоретико-методологічну базу формації катехита в УГКЦ
- На основі документів Церкви, визначити відповідальних за духовну формацію.
- Визначити лідерські якості сучасного катехита.
- З'ясувати середовища духовної формації катехита.
- Визначити здобутки катехитичного служіння та обґрунтувати шляхи покращення формації катехита у формаційних програмах УГКЦ.

Методом аналізу опрацювала документи Церкви. Методом аналогії зосередилася на актуальності Папських документів. Метод узагальнення сприяв підбитті підсумків з опрацьованої теми. Застосований діалектичний метод для логічного обґрунтування окремих питань.

Оригінальність магістерської роботи полягає у дослідженні основних останніх документів Папського Престолу, крізь призму яких проведено власну дослідницьку роботу про духовну формацію катехита.

Хронологічні межі: у роботі аналізується вчення УГКЦ про особу катехита з 2000 року по 2021 рік.

РОЗДІЛ 1

ЗАВДАННЯ, МЕТА ТА РОЛЬ КАТЕХИТИЧНОГО СЛУЖІННЯ

1.1. Завдання катехитичного служіння

«Нехай учень ділиться всяким добром з тим, хто його навчає слова» (див. Гал 6,6). Мабуть, ці слова апостола Павла чітко окреслюють завдання катехитичного служіння.

Святий Іван Павло II в Апостольському поученні про катехизу в наш час (*Catechesi tradendae*) зазначив, що серед багатьох завдань Церкви одним із основних є катехизація¹.

«Катехизація – це цілісний процес навчання та виховання у вірі, метою якого є привести людину до зустрічі з Ісусом Христом, щоб вона, пізнавши Його, повірила в Нього та жила у єдності з Ним»². Саме таку останню заповідь отримали учні Христа: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: християчи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав» (Мт 28,19-20).

Перше завдання катехизи отримали апостоли від Господь, який доручив їм передати всім народам все те що вони бачили, чули, співпереживали; дотримуватися тих приписів, які їм Він прописав. Опісля формацію учнів Церква назвала катехизою. Це спрямовано було на те, щоб допомогти людям зрозуміти та усвідомити, що Ісус Христос – Син Божий. Церква ніколи не зупиняла цю

¹ Іван Павло II, Апостольське повчання до єпископів, духовенства та вірних всієї католицької Церкви про катехизу в наш час *Catechesi tradendae* // сайт: *La santa sede* < https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.htm > (10.08.2022).

² Патріарша катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького* / упоряд. Р.Дучак, Львів: Свічадо 2015, 4.

діяльність, радше навпаки, постійно шукала шляхи удосконалення цього вчення та формації катехитів³.

І деяких поставив Бог у Церкві: поперше – апостолів, подруге – пророків, потрете – учителів, потім – дари чудес, потім дари зціляти, допомагати, управляти й говорити різними мовами. Чи ж усі апостоли? Чи ж усі пророки? Чи всі учителі? Чи ж усі чудотворці? Чи ж усі мають дар ізціляти? Чи ж усі мовами говорять? Чи ж усі тлумачать? Дбайте пильно про ліпші дари. Я ж показую вам путь куди значнішу (див. 1 Кор 12,28-31).

Христова наука займається не тільки душею кожної людини, вона покликана також і до упорядкування організації всього людства. Це наука, що має за мету впровадити суспільний лад, щоб уможливити розвиток природних сил всього людства, які отримали від Бога як дар. Вона йде до усіх: до кожної хати, залишаючи після себе новий лад; йде у найвищі суди – залишає тут справедливе правосуддя; йде до правлячої влади, і навіть до ворогуючих між собою держав, щоб залишити справедливість і любов. Христова наука покладає завдання повпливати на природний порядок, принісши таким чином вічне щастя, та спокій суспільного сумління⁴.

Пріоритетне завдання стосується місця катехизи в пастирських програмах Церкви:

Чим більше це – на локальному та загальнолюдському рівнях – виявляється здатним надати перевагу катехизи над іншими працями та ініціативами, результати яких могли б бути вражаючими, тим більше вона знаходить у катехизи засіб консолідації свого внутрішнього життя як спільноти віруючих та про її зовнішню місіонерську діяльність. Церква в цьому двадцятому столітті, що наближається до завершення, запрошена Богом і подіями – які є так само закликами від Бога – відновити свою довіру до катехитичної діяльності як до абсолютно першорядного завдання її місії. Вона запрошена посвятити свої найкращі сили та енергію на катехизацію, не шкодуючи зусиль, праці та матеріальних засобів, краще її організувати та підготувати кваліфікований персонал. Йдеться не про простий людський розрахунок, а про ставлення віри. А ставлення віри завжди стосується вірності Бога, Який завжди відповідає⁵.

³ Іван Павло II, Апостольське повчання до єпископів, духовенства та вірних всієї католицької Церкви про катехизу в наш час *Catechesi tradendae* // сайт: *La santa sede* < https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.htm > (10.08.2022).

⁴ Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, *Катехитичне служіння у світлі вчення слуги божого Митрополита Андрія Шептицького // Пастирське послання Єпископа Андрія до духовенства та вірних Станіславівської єпархії* 1900.Б., Львів: Свічадо 2015, 7.

⁵ І. Павло II, Апостольське повчання до єпископів, духовенства та вірних всієї католицької Церкви про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*.

Центром кожної катехизації є Ісус з Назатеру, який страждав, помер і воскрес у третій день задля нашого спасіння. Христос є дорога правди і життя, і саме в тому полягає сутність християнського життя – слідувати за Христом. Основним завданням катехизи є передавати вчення Ісуса Христа, а не своє власне. «Хто говорить сам від себе, той слави власної шукає. Хто ж того слави шукає, який послав його, той правдивий, і немає неправди в ньому». (див. Йо 7,18). Маємо стати знаряддям у руках Божих, Його рупором, через який буде лунати слово Боже⁶.

Ісус Христос закликає всіх до певної дії у своєму житті. Цей клич зводиться до трьох простих слів: «Йди за мною!» Сторінками Старого Завіту можемо прослідковувати постійний рух у зростанні віри. Першим був покликаний Авраам, згодом Господь спонукав до дії Мойсея, і так кожен, хто пізнавав Істинного Бога розпочинав свій шлях вчення⁷. Ніхто не є силуваний до праці у Божому винограднику, як тільки через запрошення. «Кожен християнин і кожна спільнота мають розпізнати, до якого шляху кличе їх Господь, але всі ми запрошені прийняти Його поклик: вийти з власної зони комфорту й мати відвагу дістатися всіх віддалених місць, які потребують світла Євангелія»⁸.

Важливим завдання є почути цей поклик до катехизи, а щоб почути голос – потрібна віра, бо: «Як же призиватимуть того, в кого не увірували? Як увірують у того, що його не чули? А як почують без проповідника? І як будуть проповідувати, коли не будуть послані?... (див. Рим 10,14-15).

Завданнями катехизи, згідно катехитичного правильника УГКЦ, є допомога у пізнанні Христа та його прославі; свідомої участі у Святих Таїнствах Церкви, Євхаристії зокрема; моральне виховання в душі блаженств, які Ісус Христос проголосив у Нагірній проповіді; також створювати атмосферу братньої любо-

⁶ І. Павло II, Апостольське повчання до єпископів, духовенства та вірних всієї католицької Церкви про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*.

⁷ Папа Франциск, *Радість Євангелія Evangelii Gaudium*. Львів: Свічадо 2014, 20.

⁸ Папа Франциск, *Радість Євангелія Evangelii Gaudium*, 2.

ві, вводячи людину у спільноту. Виконуючи та впроваджуючи ці завдання, постійно пам'ятаємо про молитовне споглядання постаті вчителя⁹.

Вдаючись до катехизму УГКЦ варто зазначити, що катехиза слугує для тлумачення християнського вчення, котре готує оглашених до Таїнства Хрещення та містить у собі містагогічне значення, в якому основою є навчання та виховання вірних у сопричасті з Господом. Катехиза має систематичний характер і висвітлює християнське розуміння особистого та суспільного життя віруючих людей у світлі вчення Христа та Церкви¹⁰. Людське життя досягає своєї глибини, коли вся катехиза є просякнута духом молитви.

Реалізуючи ці завдання, катехиза має брати за приклад та надихатися формацією учнів Христа. Щоб віра зазнавала динаміки у християнському вимірі, її потрібно виражати, переживати та відправляти в молитві, нею треба ділитися і проповідувати¹¹.

«Катехиза вчить християнина жити у спільноті і робить його здатним до діяльної участі в житті й місії Церкви»¹². У катехитичному довіднику подані ще й інші основні завдання катехизи, такі як післаництво і місія. Основні завдання катехизи чітко окреслені у загальному катехитичному довіднику¹³:

Перше завдання - розвиток пізнання віри. Той, хто зустрів Христа у своєму земному житті, має прагнути до його якнайкращого пізнання. Навіть на людському рівні розуміємо, що любов до особи веде до бажання щораз краще пізнавати особу. Тож катехиза покликана провадити учнів Ісуса Христа у пізнання Святого Письма і Традиції. Поглиблення пізнання віри просвічує людське життя, зміцнює віру, робить християнина здатним обґрунтовувати її у світі. В центрі цього завдання є передавання Символу віри, змісту Святого Письма і віри Церкви.

Друге завдання – літургійне виховання. У Церкві та Святих Таїнствах Христос є повсячасно присутній. Церква бажає, щоб ми прагнули до вершини міс-

⁹ Катехитична комісія УГКЦ, *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів: Свічадо, 2013, 22-23.

¹⁰ Синод УГКЦ, Катехизм УГКЦ, *Христос - наша Пасха*, Львів: Свічадо, 2012, 33.

¹¹ Конгрегація у справах духовенства, *Загальний катехитичний довідник*, Львів: Свічадо 1999, 78.

¹² *Загальний катехитичний довідник*, 81.

¹³ *Загальний катехитичний довідник*, 79-81.

тичної єдності з Богом, до сопричастя з Ним. Результатом чого має бути повна та свідома діяльність у літургійних відправах, це є правом і обов'язком християнського народу, і так вимагає сама природа літургії. Щоб провадити правдиве літургійне життя, завданням катехизи також є і відмовляння молитов з вірою.

Третє завдання - моральне формування. Нагірна проповідь Христа, в якій Ісус подає заповіді блаженств, стала точкою відліку для морального формування особи. Для того щоб мандрувати з Ісусом, здійснювати паломництво внутрішнього перетворення «перехід від старої до нової людини» катехиза повинна передати настанови Учителя учням.

Четверте завдання – настанова молитви. Щоб бути у сопричасті з Ісусом Христом, яке має провадити учнів до контемплативної і молитовної постави, яку мав Учитель. Це завдання має мати за мету навчити молитися з Ісусом, тобто співпереживати ті почуття, з якими Він звертався до Отця: поклонінням, прославою, подякою, синівською довірою, проханням, якої навчив Христос-

Отче наш. Цю молитву потрібно брати за зразок досконалої молитви, а саме - прийняття Божої волі. Тільки тоді християнство і життя у спільноті, його виховання та втаємничення¹⁴.

У вступі до програми вишколу катехитів в УГКЦ зазначено, що євангелізація та катехизація – це першочергові завдання Церкви. Адже євангелізація - це процес проголошення віри, а катехизація – супровід в ній¹⁵.

Завдання катехизації – формувати особу таким чином, щоб вона була здатна відповідати на життєві виклики. Звичайно, що виховання вдома та у школі залишається в рази сильнішим і тривалішим. Проте це не означає, що ми повинні скласти руки і перестати проголошувати Слово Боже¹⁶.

Життя у спільноті – це дбати про усіх, а найперше проявляти турботу про найменших. Таке життя не можна імпровізувати, його треба проживати та вишколюватися у ньому. Потрібно молитися та виховуватися у душі простоти та

¹⁴ Загальний катехитичний довідник, 81.

¹⁵ Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Програма вишколу катехитів УГКЦ*. Львів: Свічадо, 2020, 3.

¹⁶о. Роман Островський, *Боже слово як основа катехитичного служіння // Офіційні документи УГКЦ*, 4 вересня 2018, < <https://docs.ugcc.ua/340>>, (10.08.02022).

покори. Особливу увагу слід приділяти тим, хто втратив або ще і не пізнав особисте співпережиття Божої присутності. Заохочувати до спільної молитви.¹⁷ «А спільна молитва не мусить бути довгою. Вистарчить три рази перехреститися і змовити: Отче наш, Богородице Діво, Вірую, заповіді Божі і церковні...»¹⁸.

Брак молитви – це як брак повітря, без якого неможливо дихати. Щоб жити повноцінним життям потрібно молитися, бо інакше будемо перебувати у небезпеці духовної смерті. Молитовним способом життя ми дозволяємо Богові любити нас, це як заново народити для найбільшої любові. Живучи молитвою осягаємо життя в часі: тут на землі та на Небі.¹⁹ Щодо життя християнських спільнот в інших Церквах, потрібно пам'ятати про братню любов та досконалу єдність у Господі.

Відділені від нас брати здійснюють чимало священнодійств християнської релігії, які, відповідно до різних умов кожної Церкви чи Спільноти, поза всяким сумнівом, можуть різними способами породжувати справжнє життя благодаті, і їх слід визнати такими, що спроможні відкривати доступ до спільноти спасіння²⁰.

Що стосується післаницької місійної активності, то тут завдання катехизи полягає в тому, щоб усі покликані Христові учні були готовими до своєї присутності в усіх сферах суспільного життя. Своім життєвим прикладом потрібно використовувати всі засоби та можливості для пробудження особливої посвяти себе Богові. Це стосується священних, монаших покликань. Основним завданням місійного служіння – це пошук загубленої віви²¹.

Одним із важливих завдань катехизації та проповіді є навчити людей молитися і передавати віру. Промовляючи щоденні молитви, людина має їх не просто озвучувати, а добре розуміти. Якщо ми не передаємо слухачам молитовного знання Церкви та її досвіду молитви, то не можемо очікувати, що особа зацікавиться церковним богослужінням. Чому багато молоді сьогодні цікавиться *медитацією* та *йогою*, а не богослужінням добового кола чи Ісусовою молитвою? На мою думку, причина відсутності зацікавлення до християнських практик не в тому, що традиційні молитви програють у змісті чи наповненні. А швидше в тому, що ми не змогли пояснити людям

¹⁷ Загальний катехитичний довідник, 81.

¹⁸ Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-Педагогічний Інститут УКУ, *Катехитичне служіння у світлічення слуги Божого митрополита Андрія Шептицького*, Львів: Свічадо, 2015, 29.

¹⁹ Комісія Української Греко-Католицької Церкви у справах освіти та виховання, *Покликані до любові та витривалості, основні засади духовності педагога // Форматійні матеріали для педагогів, зацікавлених у духовному розвитку та реалізації християнського покликання*, Львів 2018, 53.

²⁰ II Ватиканський Собор, Декрет про екуменізм *Unitatis redintegratio*, (21 листопада 1964), 128.

²¹ Загальний катехитичний довідник, 82.

значення молитов і присутнє в них глибоке богослов'я, а також не навчили вірних користати із цього скарбу віри й духовності, тобто медитувати та роздумувати²².

У своїй важливості немає завдань більш або менш важливих у катехизі. Усі вони є обов'язковими, якщо б виключити хоч одне завдання, то вже не відбудеться повнота розвитку християнського життя. Кожна тема катехизи має провадити до молитви через віру і звершуватися у свідченні про Бога – Отця і переміні особистості. Щоб у повноті це зреалізувати потрібно через катехизу допомогти пережити всі види священнодіяння, допомогти у розумінні та розкритті всіх жестів тіла та символів, щоб упровадити їх у своє життя та стати справжнім Христовим учнем²³.

Читаючи Боже Слово, роздумуючи над ним і молячись ним, ми зустрічаємо Христа, пізнаємо і приймаємо Його. Саме це і є завданням катехитичного служіння — не тільки привести людину до зустрічі з Ісусом Христом, а досягти того, щоб вона, пізнавши Його, повірила в Нього, жила в єдності з Ним і, за словами апостола Павла, дозрівала до повноти Христа²⁴.

1.2. Мета та роль катехитичного служіння

Основною метою катехитичного служіння є інкультурація віри. Оскільки катехизацію вбачають в місійній перспективі визріває потреба інноваційно відчутти мету катехитичного процесу. Якщо раніше Вчителі Церкви кінцеву мету катехизи окреслювали глибоким сопричастям з Христом, яке було представлене як цінність, то динамічність сучасності вимагає, щоб це сопричастя було втілене у життя через постійний супровід особи. Тільки оригінальну особистісну відповідь віри кожної людини, введеної у катехизу через особистий постійний супровід і життєвий досвід можна вважати як досягнуту мету, якою є жива зустріч з Господом, котра перемінює життя²⁵.

²² о. Роман Островський, *Боже слово як основа катехитичного служіння*.

²³ *Загальний катехитичний довідник*, 84-85.

²⁴ Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2018 року до духовенства, монашества і мирян *Боже слова і катехизація* // сайт: *Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви*, 12 грудня 2018, < <https://docs.ugcc.ua/247> > /, (02.09.2022).

²⁵ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, Львів: Свічадо 2022, 32.

Отець Тарас Барщевський на конференції присвяченій Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу у своїй доповіді зазначив що «Важко десь знайти чітку думку про те, що мета катехизи – це не тільки самому стати більш віруючою людиною, привести інших до злуки з Христом, але передусім самому бути учнем Христа і зробити інших Його учнями»²⁶.

Папа Бенедикт XVI зазначив у Апостольському листі (*Fides per doktrinam*), що для процвітання віри конче необхідним є навчання. Яке має бути свіжим та ефективним, через вимоги сучасної історії. Тільки через таку науку просвітлюється розум і серце віруючого. Адже у сучасному суспільстві можемо спостерігати кризу у вірі, для подолання якої необхідно виправдати великі сподівання, що є у серцях віруючих, щодо великої кількості питань до світу видимого і світу невидимого, до самої Церкви. Метою подолання цієї кризи є народження до нового життя через хрещення. А осягнути це можна через навчання Христової науки, що веде до втаємничення втілення Господа нашого Ісуса Христа, що прийшов у цей світ задля нас і нашого спасіння, став Людиною, вмер і воскрес заради нашого вічного життя²⁷.

Святий Іван Павло II окреслив спеціальну мету катехизи у своєму Апостольському повчанні. Потрібно дбати про дбайливо посаджене зерно віри Святим Духом, та передане при Таїнстві Хрещення, щоб воно проросло у знаннях та нашому житті. Таким чином катехиза розвиватиме розуміння тайни вчення Ісуса Христа, щоб жити як Він, проповідувати як Він, судити як Він. Жити так як вчить нас Святе Письмо - згідно із заповідями. І бути готовим з відповіддю на покликання. Катехиза має бути тим етапом переходу до віри в Особу Ісуса Христа як єдиного Господа, що полюбив безмежно людину. На цьому етапі по-

²⁶ о. Тарас Барщевський, *Вишкіл і формація катехитів та провідників християнських спільнот* // Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів, 114.

²⁷ Папа Бенедикт XVI, Апостольський лист *Fides per doktrinam* (16 січня, 2013), // *сайт: La santa sede*, < https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20130116_fides-per-doktrinam.html > (05.09.2022).

трібно навчити віруючого віддавати себе Господу. Говорити Йому завжди «Так»²⁸.

В одному із документів Церкви, що служить дороговказом, який веде до любові Отця – Катехитичний правильник Української Греко-Католицької Церкви – написано:

Мета катехизи – ввести людину у сопричастя з Ісусом Христом. Це обов'язково веде до поглиблення зв'язків з Пресвятою Тройцею, а також через Церкву – Тіло Христове – з іншими людьми. Отже катехиза веде до духовної зрілості у Христі, до обожествлення²⁹.

Формація людини, як християнина, неодмінно має привести до особистісного пізнання Ісуса Христа, який є осердям християнського життя. Бо тільки пізнавши Христа і його Євангеліє, можна пережити єдність з Ним, та запросити Ісуса бути керманичем власного буття. Злука з Господом робить вибір жити так, як жив Христос, переживати те, що переживав Він, мати ті ж почуття. І найголовнішою метою є взяти на себе обов'язок проповідувати, свідчити та сповняти місію там де ми є, і в тих історичних умовах та обставинах³⁰.

Після зустрічі з Христом християнин вже не буде і не зможе провадити той спосіб життя, який вів до цього, адже Христос перемінює повністю: серце, розум, вчинки, навіть емоції, і ті вже інші. Це відбувається на якомусь божественному рівні, не відомому людині. Це відбувається внаслідок провадження у життя віри, любові до ближнього, життям у спільноті, служінню братам, літургійно-таїнственній співдії. Тільки поглиблення віри сприяє досягненню цієї мети³¹.

Ще однією метою катехизи є посилення морального вчення Церкви, посилення католицьких доктрин, які втрачаються у реаліях буремного сьогодення. Фундаментальні істини спотворюються або й зовсім зазнають заперечення. Така ситуація нерідко спостерігається й у християнських спільнотах. Піддаються сумніву людське, психологічне, соціальне, культурне і, навіть, богословське вчення моральних доктрин Церкви. Мовиться не про якусь незгоду чи випад-

²⁸ Іван Павло II, Апостольський лист *Catechesi tradendae*.

²⁹ Катехитичний правильник УГКЦ, 22.

³⁰ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 81.

³¹ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 82.

кове обмеження, а про загальноприйняті традиційні етичні доктрини. Передумовою для цього є відокремлення людської свободи від істини. Деякі доктрини Церкви вважаються взагалі неприйнятними для суспільства. Саме для подолання цього «конфлікту» необхідно направити навчання катехизи на досягнення узгодження деяких традиційних відповідей Церкви і богословських позицій, яких навчають на богословських факультетах і семінаріях, щоб знайти відповіді на питання що є важливими для життя всіх вірних, суспільства і самої Церкви³².

Зокрема, ставиться питання: чи справді Божі заповіді, які записані в серці людини і є частиною Завіту, здатні прояснити щоденні рішення окремих людей і цілих суспільств? Чи можна слухатися Бога і таким чином любити Бога і ближнього, не поважаючи цих заповідей за будь-яких обставин? Крім того, часто можна почути думку, яка ставить під сумнів внутрішній і непорушний зв'язок між вірою та мораллю, ніби членство в Церкві та її внутрішня єдність повинні вирішуватися лише на основі віри, тоді як у сфері моралі існує плюралізм думок³³.

Блаженніший Святослав у Посланні Синоду Єпископів УГКЦ 2019 року до духовенства, монашества і мирян пише, що людина є покликана до життя у спільноті. Саме через усвідомлення своєї ідентичності як особи, через усвідомлення приналежності до певної церковної спільноти людина може розуміти потреби ближнього, його біль, та служити йому. Навчання Христової науки має привести до спільного пережиття Божої благодаті та спільного релігійного досвіду. Тільки через пізнання благодаті Святого Духа можемо навчитися любити Бога і ближнього³⁴.

Сучасне суспільство надзвичайно потребує змістовної катехизації. Доступ до відкритих інтернет-знань привів до поверхового сприйняття дійсності. Низький рівень знань не дає вичерпних відповідей на питання щодо Біблії і Бога. Люди втрачають вміння слухати та розуміти почуте. Практично всі розмовляють, листуються смайликами. За таких умов зустріч людини і Бога прирівнюється нулю. Важко в таких умовах зустріти бога та побудувати з ним стосунки.

³² Іван Павло II *Veritatis splendor*, // сайт: *La santa sede*, (6 серпня 1993), < https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.htm > (05.09.2022).

³³ Іван Павло II «*Veritatis splendor*».

³⁴ Святослав Шевчук *Сопричастя і єдність у житті та служінні УГКЦ* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ* (12 вересня 2019), <<https://docs.ugcc.ua/1252/>> (20.09.2022).

Метою катехизи в таких умовах є подолання цієї кризи. Щоб привести людину до Бога потрібно насамперед самому провідникові жити у гармонії з Ісусом Христом, бути добре підготовленим та знати набагато більше від того хто слухає, щоб дати вичерпні відповіді на всі запитання³⁵.

Блаженніший Святослав у декреті про проголошення катехизму для молоді зазначає:

Світ очікує євангельської істини, проголошеної вустами й життям молодих людей, вірних приятелів Ісуса з Назарету, вочлченого Божого Слова. Молимося, щоб свідчення їхнього життя було сповнене правдами віри, які наша Церква вірно береже й передає майбутнім поколінням у багатій духовній спадщині великих подвижників і праведників нашого народу. Щиро сподіваємося, що, перебуваючи в мандрівці віри і пізнання Бога, вони ділитимуться своїм досвідом з іншими. Хай життя і служіння наших святих і блаженних, що свідчать своїм подвигом віру в Пресвяту Тройцю, вірність і відданість Христовій Церкві та любов до рідного народу, буде для нашої молоді яскравим прикладом служіння на кожному місці, на яке її кличе Господь Бог³⁶.

Катехизуючи, та ставлячи перед собою завдання, мету, різні задачі, перш за все потрібно пам'ятати « Не нашкодь!» Катехиза має бути лагідною та люлячою, щоб кожен хто тільки знайомиться з Богом міг сприйняти науку, пережити її та усвідомити сенс свого життя.

Шлях до віри є довготривалим та потребує надзусиль над собою. І коли людина приймає рішення йти до Бога у вірі її потрібно тільки підтримувати та направляти власним прикладом. Жодним чином не критикуючи та не переконуючи. Вказавши напрям до розвитку своєї особистості через визнання Єдиного Бога-Отця, і Сина, і Святого Духа важливо пам'ятати, що саме Святий Дух провадить катехизу а ми є тільки знаряддям.

³⁵ о. Роман Островський, *Боже слово як основа катехитичного служіння*.

³⁶ Святослав Шевчук, Декрет проголошення Катехизму УГКЦ для молоді *Ми йдемо з Христом* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, (23 червня 2021), < <https://docs.ugcc.ua/1524/>> (20.09.2022).

1.3. Джерела катехизації

Посилаючись на джерела катехизи, потрібно перш за все зважати на те кого і коли ми катехизуємо. Кожне джерело посилається на інше, та не рекомендується надавати перевагу однобічній катехизації (Біблія, Літургія, богослов'я чи особистий досвід). Проте без перебільшення можна назвати джерело, яке посідає перше місце – Святе Письмо. Саме Слово Боже окреслює шлях катехизи, Воно є натхнене Богом, а тому торкається людської душі, як ніяке інше джерело проповідання. Воно ніколи не вичерпує себе, завжди є живе і діяльне, тому що катехизує сам Святий Дух³⁷.

Боже слово у Святому Письмі та у святому Переданні

Догматична конституція Про Боже об'явлення (Dei Verbum) наголошує на важливості Святого Письма і на його шанування. Божественне Писання є найвищим правилом віри, бо воно є натхнене Самим Богом. Кожне слово передане нам через пророків і апостолів є голосом Святого Духа. Тому конче необхідним є заглиблення, усіх хто віддався служінню, у Святе Письмо через читання та вивчення. Навчання через Біблію має супроводжуватися, неодмінно, молитвою – так ми розмовляємо з Богом. А читаючи Боже Слово ми слухаємо Бога. Щоб навчання було корисним необхідно користуватися супровідними поясненнями, щоб вірні могли з користю навчатися та сповнюватися Святим Духом. Тих, хто ще не зустрів Ісуса у своєму житті, а тільки знайомиться із Ним, необхідно ознайомити із Святим Письмом, яке супроводжується примітками, і є доступним у їхніх обставинах³⁸.

Апостольське повчання святішого отця Бенедикта XVI єпископам, духовенству, богопосвяченим особам та вірним мирянам про слово Господнє в житті та місії Церкви навчає, що модель катехизації повинна зосереджуватися на «поясненні Писання». При навчанні через Святе Письмо слід заохочувати до

³⁷ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямі для катехизації*, 89.

³⁸ II Ватиканський Собор, Догматична конституція про Боже об'явлення *Dei Verbum* «Боже Слово», (18 листопада 1965), 225.

запам'ятовування біблійних цитат чи уривків, це поглибить знання про біблійних персонажів. Катехизуючи, посилаючись на Святе Писання, слова повинні сприйматися як живі, так само, як є живий Христос там, де навчають в Його Ім'я³⁹.

Безмежні обрії церковної місії, складність сучасної ситуації вимагають сьогодні оновлених методів, щоб могли ефективно звіщати Слово Боже. Святий Дух, головний рушій кожної євангелізації, ніколи не перестане провадити церкву Христову в цій справі. Однак важливо, щоб кожен метод звіщання брав до уваги насамперед тісний зв'язок між передаванням Слова Божого і християнським вченням. Від цього залежить достовірність звіщання⁴⁰.

Учительство Церкви

Один із досвідів церковного минулого є слово, яке першими почули учні. Цьому факту належить приділити відповідну увагу та виділити відповідне місце серед джерел катехизи. Таким джерелом є твори Отців Церкви.

Отримавши від Ісуса Христа важливе доручення – проголошувати Євангеліє, учні отримали і обіцянку про допомогу від Святого Духа. Учителі Церкви, маючи такий безцінний депозит віри мають зобов'язання поширювати його і зберігати. Збереження цього депозиту накладається і на весь народ, однак офіційно і авторитетно навчати про спасенну звістку в ім'я Ісуса Христа, належить колегії єпископів.

Суб'єктами Учительства церкви є Римський Архиєрей та єпископи. Вони мають відповідальну місію – навчання Божої віри та супровід у проголошенні цієї віри для всього світу. Догма про спасіння є однаковою завжди. Учителі Церкви мають пригадувати правду про спасіння, пристосовуючи і роз'яснюючи її у часі нових викликів⁴¹.

Учителі Церкви мають становити одне тіло Церкви:

А єдність ця усіх єпископів цілого світу полягає в цьому, що вони мають одного верховного начальника і з ним спільно злучені. Інакши кажучи: визнають Папу Римського

³⁹ Бенедикт XVI, Післясинодальне апостольське повчання *Verbum Domini* «Слово Боже», (30 вересня 2010) 115-116.

⁴⁰ Бенедикт XVI, Післясинодальне апостольське повчання *Verbum Domini* «Слово Боже», (30 вересня 2010) 145.

⁴¹ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 91-92.

видимою Головою Церкви і намісником самого Ісуса Христа на цьому світі. Отже, навчаючи Церква на цілому світі, то значить. Всі єпископи Христової Церкви, є лишень остільки непомильними, оскільки є зв'язані в одно, оскільки становлять одно тіло, одну єдність. Отже, єпископи, всі разом зібрані, непомильними є саме через ту зв'язь, що їх лучить. А тією зв'язею – то Папа Римський і незрушима та непомильна у своїй науці ціла Церква, оперта на твердій скалі Петра⁴².

Літургія

Ще одним важливим і невід'ємним джерелом катехизації є Літургія.

Під час Божественної Літургії відбувається єднання усіх із Христом, тому Служба Божа – найглибша катехиза, де Христос діє через церковний спів, своє Слово, навчання священника, а головню через участь вірних у Таїнстві Причастя Його Тіла і Крові. Спільна парафіяльна Літургія є найкращим представленням універсального виміру Церкви, коли у Христі вже немає «ні грека, ні юдея» (Гал 3,28), ні чоловіка, ні жінки, ні дорослого, ні дитини⁴³.

Це полягає у тому, що і літургія і Передання належать до одного і того ж акту віри. Катехизація і літургія нерозривно пов'язані між собою. Ці дві складові християнського і церковного життя мають взаємодоповнювати одна одну, вони мають спільне завдання – допомогти пережити досвід Божої любові.

Катехизація і Літургія є важливою складовою духовного зростання. Не може катехиза виключити Літургію, ані Літургія не може замінити катехизу. Тільки через літургійний досвід можна розглядати катехизацію як належний процес приготування до Святих Таїнств. Цілковиту повноту свого звершення катехиза переживає через літургійне життя⁴⁴.

А тому, як Отець послав Христа, так і Христос послав апостолів, сповнених Святим Духом, не лише для того, щоб вони проповідуючи Євангеліє всякому творінню, звіщали, що Син Божий своєю смертю і воскресінням визволив нас від влади сатани та від смерті й переніс нас у царство Отця, а й для того, щоб здійснювати те діло спасіння, яке вони проповідують, через Євхаристійну Жертву й Таїнства – адже довкола цих останніх обертається все літургійне життя⁴⁵.

⁴² Митрополит Андрей Шептицький, *Правдива віра // Пастирські послання*, Т. 1, Львів 2007, 38.

⁴³ Катехитична комісія Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ, *Душпастирський катехитичний порадиш* // сайт: *Патріарша катехитична комісія*, (2012) <<https://ct.ugcc.ua/dushpastyrskij-katehytychnyj-poradnyk>> (25.09.2022).

⁴⁴ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 92.

⁴⁵ II Ватиканський Собор, Конституція про святу Літургію *Sacrosanctum Concilium* «Священний Собор», (4 грудня 1963 р.), 15.

Щоб зустріч з Христом була переконливою і живою, особа, яка свідчить про свій особистий досвід такої зустрічі має пам'ятати, що не можна занедбувати розуміння віри. Таке спільне містагогійне пережиття досягає своєї вершини у Святій Євхаристії⁴⁶.

Свідчення святих і мучеників

Поживу для зростання у вірі та справжній приклад любові до Господа, можемо і маємо почерпнути та передавати у проповідуванні катехизації із життя святих мучеників. Першим прикладом такої жертвенної любові є Діва Марія. Вона є правдивим свідком Євангелія, що проголошує Христа. Об'явлення Пречистої є визнані Церквою, що є важливим у застосуванні для катехизи. Великі вчителі віри – перші мученики за Христову віру дають можливість свідчити про найвище випробування любові. Таке джерело істинної любові та самопожертви є прекрасним свідченням віри, яке потрібно зберігати та передавати у науці катехизи⁴⁷. Приклади життя таких святих є прекрасним джерелом молитви і насаги для майбутніх поколінь. «Бо ми – нащадки наших предків – не сміємо і не можемо інакше поступати, ніж так, як передали нам у спадщину батьки наші»⁴⁸.

Богослов'я

Невід'ємною вимогою Церкви є розуміння віри – богослов'я. Боже Об'явлення проникає у людський розум і підносить його. Взаємодія катехизи і богослов'я поглиблює зміст розуміння віри. Через проникнення у доктрини богослов'я, віра стає доступнішою для розуміння:

Богословська наука робить свій внесок у катехизацію і в катехитичну практику більш загально через різні свої дисципліни: фундаментальне богослов'я, біблійне богослов'я, догматичне богослов'я, моральне богослов'я, духовне богослов'я та інші; а конкретні-

⁴⁶ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 93.

⁴⁷ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 94-95.

⁴⁸ Соціально зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви (1989-2008), *Слово Патріярха Мирослава- Івана кардинала Любачівського на академії в пам'ять патріярха Йосифа у Львівському оперному театрі* (29 серпня 1992), 71.

ше через катехитику, пасторальне богослов'я, богослов'я євангелізації, богослов'я освіти і комунікації⁴⁹.

Папа Іван Павло II у своєму Апостольському повчанні *Catechesi tradendae* (Катехиза в наш час) відзначає катехитичну мудрість у навчанні віри. Не варто турбувати на початковій стадії навчання дітей та молодь трудними теоріями, важкими для сприйняття дискусіями, різного роду теоріями. З Богослов'я необхідно вибирати тільки те, що є необхідним для власних роздумів та навчання, і не входить у ту сферу питань, яка належить для дискусії експертам⁵⁰.

Християнська культура

Завдяки християнській культурі зуміли зберегти автентичні євангельські цінності – гідність людського життя, свобода, особливість людської особи, рівність між чоловіком і жінкою, любов до ближнього, вміння прощати і бути прощеним, співчуття і милосердя до потребуючого, розуміння що таке добро і зло та вміння цуратися останнього. Ці цінності є складовою людського життя, в центрі якого є Ісус Христос і Його Євангеліє.

Завдяки Цьому Центральному Образу християнська віра, зуміла перемінити та очистити різні культури, творячи нову, власну оригінальну християнську культуру. Проте час вніс свої корективи у сформовані християнською культурою суспільства, що призвело до культурної кризи, тобто до хибного уявлення про автономність.

Тому для проявлення справжньої євангельської справедливості і людяності є необхідним переосмислення об'єднуючої християнської культури. Збереження попередніх міжнародних культур дало змогу сучасності пояснити, вносячи новизну, досягнення грецької філософії, римського правознавства. Така спадщина відобразилася у літературних творах, наукових текстах, шедеврах живопису та архітектури, які своїм існуванням та змістом свідчать про християн-

⁴⁹ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 96.

⁵⁰ *Catechesi tradendae*.

янську віру. Всі ці складові культури є неоціненним джерелом для збагачення катехизації, саме там передається бачення християнського світу. Збережена та оновлена християнська культура слугує для формування особистості, із цінностями, які беруть початок в Богові, і звершуються у Христі⁵¹.

Катехиза є покликана для донесення Євангельської сили у серце культур. Для цього необхідно пізнати ці культури, їхнє вираження, при цьому мати повагу до їхніх цінностей та особливостей. У такий спосіб катехиза може запропонувати цим культурам пізнати Таємницю живої віри, та вивести з їх традиції. Таким чином апостольський діалог стає частиною діалогу культур. Потрапляючи в іншу культуру, сила Євангеліє виправляє її, вносячи живу віру⁵².

Краса

Джерелом краси є Бог. Це можна побачити у найкращому творінні Господа, яке є Його вершиною – людині. Усе сотворене викликає почуття захоплення та подиву. Навіть творіння людських рук, якими захоплюється весь світ, неодмінно мають початок у Господі. Таку красу можемо споглядати у Старому Завіті. Новий Завіт зосереджується на красі особи Ісуса Христа. Все Євангеліє наповнене добротою, радістю і красою. Стосунки, які будував Христос з людиною наповнені красою у всьому: вчинках словах, проповідях. «Прийдіть до мене всі втомлені і обтяжені, і я облегшу вас» (Мт 11,28). Діяння його теж були наповненими красою – зцілення, оздоровлення. Та краса у діях Ісуса найкраще проявилася у прощенні і любові до людини.

Тому кожна катехизація має бути супроводжувана красою доброти, істини, що нас веде дорогою до зустрічі з істинною красою нашої безсмертної душі – Воскреслим Христом. Та на цій дорозі нас може ввести в оману вигляд красивого, яке є порожнім і забороненим. Дорога Євангелії викликає почуття радості, ніжності, внутрішньої гармонії. Така форма краси є джерелом катехизації⁵³.

⁵¹ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 97-98.

⁵² *Catechesi tradendae*.

⁵³ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 98-99.

Благодаті, що особливо проявилася в Пречистій Діві Марії; розкриваючи для пізнання життя святих як істинних свідків краси віри; підкреслюючи красу і таїнственність сотвореного; відкриваючи і цінуючи неймовірне та величезне літургійне і мистецьке надбання Церкви; цінуючи найвищі форми сучасного мистецтва, катехизація конкретно показує красу Бога, яка виражається і в творах людини, та веде катехуменів до прекрасного дару, який Бог приніс у своєму Сині⁵⁴.

Істинне джерело краси є людина і те чим вона наповнює своє життя. Відображення краси нашого внутрішнього єства свідчить про присутність Бога. Тільки так ми можемо наповнити когось цим добром і правдою, що отримали від Бога. Повнота нашого життя віднайде праведний сенс у Євангелії та керигмі.

⁵⁴ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 99-100.

РОЗДІЛ 2

ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІ ЯКОСТІ КАТЕХИТА

2.1. Особа та християнська постава катехита

Катехит – це людина, покликана Богом, здатна переживати, поширювати і пояснювати молоді свій досвід віри, свою зустріч із Живим Богом. Катехит – це людина молитви, особа справді підготовлена до місії поширення Слова Божого, здатна викликати захоплення у молоді н собою, а Христом. Катехит – це співчутливе, доброзичливе і любляче серце⁵⁵.

«Горе мені, коли б я не проповідував Євангелії» (1 Кор 9,16). Слова сказані апостолом Павлом, після пережитої особистої зустрічі з Христом. Така зустріч відбулася дорогою у Дамаск. А де ми можемо пережити зустріч з Христом, почути його голос, заклик до проголошення Євангелії – своє покликання? Таким місцем зустрічі з живим Христом має стати наша парафія. Коли ми пізнаємо особистісно Ісуса, то теж не маємо вже мовчати, маємо звіщати Добру Новину, нести її у світ⁵⁶.

Проповідування Слова Божого та впровадження у керигму має здійснювати підготовлена особа, та, яка сказала Господу на своє покликання «Так!». Щоб ця місія була повною у своїй дії катехит повинен особисто пережити досвід любові Бог, і дію Святого Духа. Дія сили Святого Духа має провадити життя цієї особи. Для успішного виконання свої обов'язків катехит повинен володіти моральними, інтелектуальними якостями та чеснотами. Риси характеру і поведінки мають бути зразком для наслідування⁵⁷.

⁵⁵ Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів: Свічадо 2005, 179.

⁵⁶ Любомир Андрусів, *Приклад активного місійного служіння в УГКЦ // Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом: матеріали VI сесії патріаршого собору УГКЦ 25-27 серпня 2015 року / упоряд. о.д-р Олег Каськів*, Львів: Свічадо 2016, 67.

⁵⁷ Михайло Гарват, *Особа катехита в житті церкви // Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ науково-практична конференція, Конференція присвячена Митрополитові Андрею*

Щоб зосередитися на особі катехита необхідно окреслити значення цього слова, для виділення певних характеристик: «Катехит – це особа покликана, належно підготовлена, сформована та післана Церквою для служіння Слова і виховання у вірі Божого народу»⁵⁸.

Катехити — це християни, які живуть згідно віри, беруть участь у парафіяльному соціальному та літургійному житті, є активними учасниками живої парафіяльної спільноти. Саме в парафіяльному середовищі плекається покликання до нової відповідальності саомим стати вихователями у вірі. Лише особистісно та духовно сформовані особи можуть бути справжніми катехитами⁵⁹.

Від професійних якостей катехита, його потреб, життєвих інтересів, компетентних засад залежатиме праця, яку він виконує. Катехит має бути членом парафіяльної спільноти та здійснювати катехитичне служіння у своїй парохії. Він завжди має зростати духовно та професійно.⁶⁰

На наших парафіях завжди більше дбаємо про покликання священнослужителів та богопосвячених осіб, проте не менш важливим є катехитичне служіння і його покликання. Щоб катехитичне служіння було на належному рівні, необхідно дбати про покликання на парафії катехитів. Бог завжди кличе до проголошення Слова Божого та виховання у вірі, а це залежить саме від належної формації та добре виконаної місії Церкви⁶¹.

Особливо важливим у особі катехита є любов. «Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного! Як я був полюбив вас, так любіте і ви один одного! З того усі спізнають, що мої ви учні, коли любов взаємну будете мати» (Йо 13,34-35). Через неї катехит будує світ дорослих і дітей, яким допомагає прямувати до духовної зрілості. Ця Божа чеснота є особливо вимогливою і різноманітною. Проявляється вона у стриманні своїх емоцій, перемозі над роздратуванням, безкінечній терпеливій увазі, лагідності до будь-яких капризів вихованців. Всі ці складові є цеглинками Божого Царства, якщо належно катехит приймає

та Патріархові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів: Свічадо 2005, 44.

⁵⁸ *Кодекс Канонів Східних Церков*, Рим 1995, 176.

⁵⁹ Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Програма вишколу катехитів УГКЦ*, Львів 2020, 4.

⁶⁰ с. Луїза Цюпа, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи* // Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріархові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів: Свічадо 2005, 103.

⁶¹ Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Програма вишколу катехитів УГКЦ*, 4.

своє покликання і живе ним. Тому що не можна «просто вчити», кожне заняття повинно бути видане із серця, наповнене моральним багатством, уся любов до свого призначення має бути передана світу. Життя без любові не є життям, це є самотність і пустота. Найправдивіша любов – Божа. У часі молитви нашої, ми дозволяємо Богові любити нас, і, водночас, самі народжуємося для любові⁶².

Уся християнська спільнота є відповідальна за катехитичне служіння, проте кожен, відповідно до свого окремого становища в Церкві, окремо несе відповідальність: миряни, богопосвячені особи, парохі. Якщо б не було якоїсь із цих ланок служіння, то катехизація утратила б свою повноту. Катехит має належати до християнської спільноти, служити їй, та зростати духовно у її супроводі, з неї він має бути покликаним до свого служіння⁶³.

Щоб запалювати людей, катехит мусить розвивати свою любов. «Любов витримає все, любов переживе смерть, любов нічого не боїться...»⁶⁴ Найідеальнішим шляхом для цього буде молитовне життя та участь у літургійному житті, тоді катехит має можливість почерпнути мудрість, що дає нам Церква. Адже найкращими рефлексіями та джерелами богослов'я можна взяти саме у богослужбних піснях, гімнах Літургії, утреньх та на вечірні. Це завжди була перша програма катехизи для наших предків, яка існувала задовго до того, як були сформовані катехитичні програми. Це джерело духовності потрохи стає тьмяним та замуленим, тому обов'язком професійного катехита є зробити це частиною свого молитовного життя, таким чином поєднуємося з любов'ю Бога. Така постійна піджива самого катехита дає плоди у його праці. Парохія має стати великою родиною, яка підтримує молитву та живить усіх⁶⁵.

Святий Іван Павло II підкреслює, що важливаю рисою катехита має бути риса вчительства, в основі якої мають бути професійні характеристики. Прикладом ідеального педагога є Ісус, як єдиний Учитель. Центром будь-якої кате-

⁶² Комісія у справах освіти і виховання УГКЦ, *Покликані до любові та витривалості*, Львів: Свічадо 2018, 52-53.

⁶³ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 119.

⁶⁴ *Милосердя Боже в моїй душі. Щоденник святої сестри М. Фаустини Ковальської*, Львів: Місіонер 2019, 37.

⁶⁵ Ірина Галазда, *Особа катехита в житті церкви* // Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ Катехитично-педагогічний інститут УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів: Свічадо 2005, 47-48.

хизи має бути саме Христос, як Син Божий і Воплочене Слово. Святий Іван Павло II стверджує, що навчання катехизи походить від Христа, який дає змогу навчати і тлумачити його устами. Ми є тільки учнями Ісуса, Його апостолами. Злука з Христом в особі катехита набуває повного значення⁶⁶.

У програмі вишколу катехитів Назар Дуда зазначає про професіоналізм катехита, що має бути вчителем, вихователем. У своїй діяльності він має бути компетентним і в педагогічних питаннях, так само, як і учитель. А тому катехит повинен буди підготовленим доктринально, педагогічно, гуманітарно, та постійно дбати про особистісний і духовний розвиток. Володіння базовими знаннями Святого Письма, вчення Церкви, християнським сприйняттям Бога, веде до успіху катехизації. Ці знання та навички свідчать про катехита, що став справжнім учнем Христа.

Пройшовши шлях, що включає особисте покликання, формацію і професійну підготовку – можна вважатися катехитом⁶⁷.

Навчання катехизи, опісля, має залишати самостійність та віру у Бога і власні сили. Митрополит Андрей Шептицький у своєму Пастирському посланні напоумлює катехитів, щоб останні дбали, викладаючи науку, не тільки про теорію, а й про практику життя:

Учіть їх жити. Звертайте їх бажання і охоту до того, що є підставою багатства і сили народної. Нехай вже молоді діти учаться любити свою землю, нехай учаться діти при ній працювати, нехай будучі покоління возьмуть в свої руки торгівлю і промисл, бо слабкою завсїгди є суспільність що свого промислу не має; убогою суспільність, в котрій торгують чужинці. Не ся суспільність щаслива і богата, котра численних має теоретиків, але ся, котра в кожному напрямі сама собі вистарчає⁶⁸.

Блаженніший Святослав у Посланні Синоду Єпископів про «Боже Слово і катехизацію» закликає до віднайдення свого внутрішнього світла, яке свідчить про особисту поставу; щоб навчання катехита відповідала його особистому стилю життя. Усі, кому є довірена духовна наука на парафії, повинні розуміти вікові категорії, та підібрати відповідну катехитичну програму. Постійно дбати про належний супровід дорослих, молодь і дітей у їхньому зростанні віри. Не забу-

⁶⁶ Іван Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechei tradendae*, Львів 2008, 9-11.

⁶⁷ Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Програма вишколу катехитів УГКЦ*, 5.

⁶⁸ Митрополит Андрей Шептицький, *Перше слово Пастиря // Пастирські послання*, Т. 1, Львів 2007, 13.

вати про планування різних заходів, зважати на систематичність навчання і виховання у вірі. Впроваджувати у процесі християнського навчання новітні засоби і методи. Катехит повинен пам'ятати про те, що він є помічником священника. А ще означає докласти усіх зусиль та знань, щоб сучасні діти і молодь зустріли Ісуса, пізнали Його науку та жили Словом божим і Пресвятою Євхаристією:

Ваше покликання передавати віру в живого Христа походить із радості особистої зустрічі з Ним і належності до церковної парафіяльної спільноти. Ваше бажання ділитися цією радістю з іншими, допомагати їм пізнати Христа є відповіддю на прагнення сучасної людини, яка шукає «Дорогу, Істину і Життя». Допоможіть сучасній дитині, молодій і зрілій людині зустріти Ісуса, пізнати Його науку, жити Словом божим і Пресвятою Євхаристією. Від імені Церкви пробуджуйте, надихайте і підтримуйте запал до пізнання Слова Божого і правд віри, до життя ними. Плекайте особисту молитву та провадьте до молитви тих, кого виховуєте. Дбайте про свою постійну формацію, щоб краще послужити Божій справі та відповісти на сучасні виклики. Проявляйте активність і творчість у своїй парафіяльній спільноті. Будьте людьми молитви та свідчення християнського життя⁶⁹.

У документах Другого Ватиканського Собору можна виокремити про апостольський дух, що має об'єднувати катехитів та адресатів катехизи. Вчителі християнської науки мають свідчити прикладом свого життя і навчати про Христа, як єдиного Вчителя. Справжнім апостолятом і правдивим служінням, що є таким необхідним у нашому часі, має бути співпраця усіх: батьків, катехитів, священнослужителів. Плодом такої праці, після закінчення школи, буде дружба та підтримка одні одних. А також, створення спільнот на парафіях, через особливе Боже Провидіння⁷⁰.

У документах Церкви йдеться про обов'язкову постійну формацію як відчутну вимогу, як необхідність, і мотивують її з позиції духовного виміру (особиста відповідь на покликання вимагає завжди оновленого усвідомлення, ніколи не може бути сформульована один раз на завжди, а вимагає постійної готовності), з позиції соціологічної (світ і суспільство змінюються надзвичайно швидко і дуже легко можна відділитися від реальності без відповідного оновлення), з позиції харизми (харизма може бути засвоєна і зреалізована тільки через постійну формацію). Документи також вказують на зміст усеохпної постійної формації, на життя під проводом Святого Духа, на участь у житті Церкви і на вірність харизмі засновників⁷¹.

⁶⁹ Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2018 «Слово Боже і катехизація» // < <https://docs.ugcc.ua> > (06.10.2022).

⁷⁰ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, (28 жовтня 1965р.), 203.

⁷¹ Патріярша Комісія у Справах Монашества УГКЦ, *Преображення у Господі*, Львів 2007, 13.

Катехит повинен пам'ятати, що від нього залежить вічне спасіння, а в інколи і щастя людини. Щоб виконати добре таку важливу місію покладену на нього церковною владою, потрібно постійно молитися про Божу благодать, як для себе так і для своєї праці, щоб ті, повірені йому душі, були під святим Покровом. Такі старання наполегливої праці мають допомагати в роботі, а всі недоліки потрібно виправити і виробити чесноти доброго катехита. Адже найважливішою чеснотою має бути глибока релігійна ревність та розуміння важливості своєї місії, в іншому випадку, якщо катехит є ліберальним щодо доктрини, або він якось показує байдужість до того що робить, це призведе до згіршення довірених йому людей. Уникаючи жорстокості і гостроти у словах і вихованні, що може відвернути молодих людей від цієї науки, а ще гірше – від релігії, катехит повинен бути привітним і добрим до своїх учнів, поєднуючи справедливість і рішучість у своїх діях. Найкращим буде, дбаючи про спасіння душ, якщо катехит намагатиметься якнайкраще пізнати молодь, і за кожної нагоди попрацювати окремо з кожним. Такі правила для професійного зростання залишив для наслідування нам митрополит Андрей Шептицький. Це безцінний дороговказ для катехита, який понад усе любить Бога і хоче ревно та віддано служити Йому.

Підсумовуючи все вище написане, можна сказати, що катехит – це не професія, не набір хороших професійних навичок, це – покликання. Саме тому катехит не може навчати своєї науки. Все повинно базуватися на Святому Письмі і молитві. Якщо ж катехит шукає своєї слави, то марні діла його. Це не приводить людей до Бога, радше – навпаки. Захворівши на таку «соціальну хворобу» як марнославство послаблюється авторитет як Церкви так і особи катехита. Тільки зберігаючи правди християнської віри і Заповіді можуть гарантувати успіх науки. Навчання основане на Слові Божому веде до моральності у спільноті. Адже замало мало мати віри у своєму серці, і не жити нею, не дотримуються Божих Заповідей на практиці.

Катехит повинен завжди осучаснювати методи праці з дітьми. Щоразу підбирати цікавий матеріал до теми уроку: відео, презентації, інтерактиви. Вчитель не може бути постійно «розмовляючою головою». Сучасні діти є візуалізовані і

тому, саме через візуалізацію потрібно подавати матеріал. Постійна самоосвіта може забезпечити бажаний результат. А найкращим педагогом є Святе Письмо:

Вивчення Святого Письма має бути дверима, відкритими для всіх віруючих. Основне, щоб об'явлене Слово глибоко збагатило катехизацію і всі зусилля з передавання віри. Євангелізація вимагає близькості зі Словом Божим, а це зобов'язує, щоб єпархії, парафії і всі католицькі організації забезпечували ґрунтовне і постійне вивчення Біблії, а також сприяли особистому і спільнотному молитовному читанню Слова Божого⁷².

Блаженніший Патріарх Любомир Гузар під час однієї з недільних проповідей застеріг від різноманітності різних методик викладання, що є зараз доступними для катехитів. Від перенасичення різних метод можна у них загубитися. А щоб цього не трапилося потрібно мати одну мету своєї катехизації – допомогти кожній особі пізнати спасенну особу Ісуса Христа. Усвідомити, що Христос це ті двері, через які можемо увійти у вічне щасливе життя⁷³.

2.2. Катехит – духовний лідер

Катехити — це не просто наймані працівники, яким парафіяльний священник доручив виконати певну роботу. Це особи, яких Бог кличе проголошувати Слово Боже, виховувати у вірі Божий народ. Від того, як вони це робитимуть, певною мірою залежить майбутнє Церкви⁷⁴.

Людство влаштоване так, що йому завжди є необхідний лідер. І їх завжди шукають. Лідерів шукає і Бог: «Господь знайшов собі мужа по Своему серцю. Саме йому Господь доручить стати володарем над Своїм народом» (1 Сам 13,14). Проте, лідером неможливо стати, цього неможливо навчитися, не можна сказати, що «я сам себе зробив». Духовного лідера не призначають, не вибирають, він не стає ним після спеціальної духовної підготовки, ба більше - навіть, після отримання диплому. Вони є породжені Богом, бо тільки завдяки Святому Духу який змінює особу, її характер, мають змогу діяти у житті інших. Справжній

⁷² Святослав Шевчук, *Боже Слово і катехизація*, (20.10.2022).

⁷³ Любомир Гузар, *Проповідь під час Божественної Літургії*, // Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ Катехитично-педагогічний інститут УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріархові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів: Свічадо 2005, 7.

⁷⁴ Назар Дуда, *Особа катехита та його формація* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, 05 вересня 2018, < <https://docs.ugcc.ua/247> > (20.10.2022).

лідер має бути першим, тим хто візьме будь-який удар на себе, тим, хто не пожаліє власного життя за віру. Саме жертвність є головною рисою катехита, адже в цьому полягає суть наслідування Христа, який віддав Себе на смерть заради всього світу. Жодним чином катехит не може прагнути здобути славу, повагу чи престиж, бо у такому ракурсі це відштовхує людей від Бога. Тільки духовність є рушійною силою у житті справжнього духовного лідера, бо це доводить про глибину стосунків з Богом⁷⁵. «У вимірі бути катехит отримує формацію, щоб стати свідком віри і хранителем пам'яті про Бога»⁷⁶. Вибрана особа, що стилем свого життя відображає готовність вести інших за собою стає духовним наставником і вчителем, що викорінила із свого життя гординю та гріховні бажання.

Справжня велич і місія служіння полягає в тому щоб служити іншим, а не в умовлянні чи примушуванні інших служити собі та своїй гордині, що звеличує особистість. Найчастіше справжнє служіння є супроводжуване боротьбою та різного роду викликами а, інколи, і стражданнями. Та саме у таку мить справжній лідер має відповісти Господу на питання: «Чи можеш ти випити ту чашу, котру Я п'ю, і хреститися хрещенням, котрим Я хрещуся?» (Мр 10,38). На жаль, багато прагнуть лідерства, проте, не мають бажання платити таку високу ціну. Але у Бога немає місця для компромісів⁷⁷.

Лідер – це той, хто навчився коритися спочатку зовнішній дисципліні, потім – внутрішній, суворішій. Хто бунтує проти керівництва і нехтує дисципліною, ухиляється від труднощів і не хоче йти на жертви. – не може претендувати на роль лідера. Багато людей, які випадають зі служіння, є надзвичайно обдарованими. Та, на жаль, мають у житті сфери, що пливають за течією без контролю Святого Духа. Лінійні та неорганізовані люди ніколи не досягнуть лідерських висот⁷⁸.

Усе, що ми отримали від Всевишнього, будь які здібності чи уміння, не належать нам. З них мають користати всі, хто є поруч. Навіть емоційні навички, такі як терпіння, самоконтроль, смиренність, повинні бути на службі у ближнього. Якщо Господь покликав до служіння, то не вартує сумніватися у своїх

⁷⁵ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, Тернопіль: Кана 2022, 14-30.

⁷⁶ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 124.

⁷⁷ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, Тернопіль: Кана 2022, 14-30.

⁷⁸ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 59.

можливостях. Потрібно відповісти на це щедre запрошення і працювати для розвитку своїх талантив, щоб якомога ефективніше використовувати їх на Божій ниві.

Для цього потрібно:

- перш за все - позбутися усіх поганих звичок, що отруюють наше життя, це конче необхідно, бо якщо ж хочемо вести когось за собою до Бога, то потрібно навчитися приборкувати власні бажання.
- У будь-якій ситуації зберігати спокій, лідер повинен тримати себе в руках, не втрачати самоконтролю за жодних обставин, які б це проблеми не виникли. Адже втративши самовладання можна втратити повагу і вплив.
- Вміння слухати своїх колег, прислухатися до їхніх порад, при цьому не втрачаючи власної незалежності.
- Виховувати у собі смиренність, адже маємо бути готовими завжди до критики. Зауваження щодо нашої роботи чи вчинків будуть присутніми у житті повсякчас, і з цього можна взяти на замітку корисні поради – винести урок навіть із неприємної чи жорстокої ситуації. Опозиція є завжди присутньою
- Істинний лідер зуміє знайти спільну мову з іншими, щоб досягнути плідної співпраці. Жодним чином не маніпулювати ні людьми ні фактами.
- Підтримка дисципліни чи не одна з основних якостей духового лідера. Адже вміння без образ, сили чи крику навчити сприймати виправлення – це свідчить про внутрішню силу духу.
- Присутність мети у власному житті є свідчення цілеспрямованості що є необхідним лідерам⁷⁹.

Катехит повинен вміти будувати відносини з будь-ким, адже це характеризує сутність самої особи, що ґрунтується на сопричасті з Церквою. Це лідерська якість, що сприяє до готовності жити по-братськи і спокійно⁸⁰.

⁷⁹ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 37-39.

⁸⁰ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 125.

Серед інших важливих рис притаманних лідеру є гумор. Гарний дарунок, що отримали ми від Бога є гумор. Цей дар, якщо його правильно розвивати, допомагає у складних дискомфортних ситуаціях, можна уникнути конфліктів. А ще, доброзичливий гумор позитивно налаштовує співрозмовників до діалогу⁸¹.

На перший погляд гнів і лідер, а тим паче духовний лідер – це не пов'язані субстанції. Невже лідер має право на гнів? Має. Якщо цей гнів є праведним. Навіть Ісус Христос переживав напади гніву «споглянув Він з гнівом на них» (Мр 3,5).

Святий гнів – супутник любові. Обидві риси – і любов, і гнів – є складовими природи Бога. Саме любов Ісуса до чоловіка з пересохлою рукою викликала гнів на фарисеїв, які виступили проти зцілення хворого. Саме любов Ісуса до Божого дому збудила гнів на продавців та покупців, які перетворили храм на «печеру розбійників» (Мт 21,13)⁸².

Як по-іншому має реагувати лідер на несправедливість і насильство, чи ще гірше, коли бачить, що проявляється зневага Бога і принижується гідність людини, як не через гнів? Та тут слід бути дуже обережним, адже є тонка межа між праведним і людським гнівом, проявляючи який, можемо легко образити людину, а це приведе до падіння лідера. Такий гнів є егоїстичним, бо він виникає тільки тоді, коли це стосується нашого егоїзму. Слід пам'ятати слова апостола Павла: «Гнівайтесь, та не грішіть» (Еф 4,26)⁸³.

Та потрібно пам'ятати, що катехит супроводжує у вірі, а це вже відповідальність, його сприймають як взірець. Тому слід уникати будь-якого виду насильства, навіть на рівні свідомості. У своїй формації, катехити повинні навчитися застосовувати свій авторитет для служіння братам⁸⁴.

Особливо потрібно зосередитися на формуванні терпеливості. На шляху до зустрічі з Христом найскладнішим є терпеливість у стосунках з людьми. Адже, щоб вести за собою послідовників необхідна неабияка наполегливість, а не командування, і це вимагає надзвичайної витримки. Якщо не може духовний лідер сприймати недолічи чи певні промахи інших, то це зведе всю душпастир-

⁸¹ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 74.

⁸² Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 77.

⁸³ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 78.

⁸⁴ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 125-126.

ську працю нанівець. Володіти своїми емоціями це неабияке мистецтво, що веде до успішних рішень і гарних плодів працюючи на Божій ниві. Не завжди наші очікування є виправданими і, щоб це не привело до зневіри у правильності свого покликання – у такі хвилини справжній лідер має бути терпеливим як ніколи⁸⁵.

Та все це не буде мати жодної ваги, якщо катехит не буде сповнений Святим Духом. Безперечно, що усі риси є важливими для духовного впровадження в керигму, та все ж невід'ємною складовою цього ланцюга духовності є сповнення Святим Духом. Приклад для наслідування можемо спостерігати у Книзі Діян Апостолів, де читаємо про людей що розпочали місійну службу, головною вимогою до яких була духовність, яка розвивалася через справедливість і честь⁸⁶. «Моральні приписи, які Бог передав у Старому Завіті і які досягли своєї досконалості в Новому і Вічному Завіті в самій особі Сина Божого, який став людиною, повинні бути сумлінно дотримані та постійно втілюватися в життя в різних культурах по всьому світу»⁸⁷.

Служити на Божій нині неможливо без керівництва дії Святого Духа, бо якості духовного лідера не можуть базуватися на світських засадах: мудрості, соціальному статусі чи фінансовому становищі. Це приводить до непоправного - витіснення Святого Духа з керівної посади, а це у свою чергу приводить до духовної смерті⁸⁸.

Справжнє християнське служіння досягає свого апогею саме через дію Святого Духа на особу, що віддала під контроль Богові свої емоції, розум, силу, волю. Тоді дари святого Духа починають розвиватися і дають плоди – служіння стає способом життя, а свідчення – потужними. Тоді катехит може допомогти іншим виявити дар до служіння, розвивати його та ефективно оперувати ним

⁸⁵ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 79-80.

⁸⁶ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 87-88.

⁸⁷ Іван Павло II, *Veritatis splendor*.

⁸⁸ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 88.

у Божих цілях. Покликана до служіння особа точно наділена дарами Святого Духа, потрібно тільки вміло їх розвивати.⁸⁹

Та одна справа вірити у силу дії Святого Духа, а інша мати цю силу. Молитва за повсякденні речі дається нам набагато легше, ніж молитва за довірені нам людські серця. Та тільки завдяки молитві можна отримати ключ до будь якого серця. Молитва – це мистецтво, якому потрібно вчитися, і найкращим вчителем є Святий Дух.

Божий Дух із задоволенням допомагає нам молитися. ... ми можемо розраховувати на Його допомогу. Інколи нам заважає молитися гріх, який відчуваємо у своєму серці. Та коли ми не припиняємо зростати у вірі та приходимо в покорі до Бога, то Святий Дух веде нас до крові Христа, що омие будь-яку пляму з нашого життя.⁹⁰

Найкращою формацією катехита є власне удосконалення, бо кожен є покликаний, і тому потрібно для Бога реалізуватися максимально. Для цього необхідно шукати усі можливості. Можливо, ми не займаємо лідерські позиції, та все ж ми впливаємо способом свого життя на інших, то відповідно – кожен християнин є лідером там де він є⁹¹.

«Чи можете пити ту чашу, котру Я п'ю і хреститися хрещенням, котрим Я хрещуся?» (Мр 10,38). Ці слова Ісуса Христа повинні завжди нагадувати, що ціна лідерства надзвичайно висока, і бути готовим платити її. Запорукою успіху є особистий внесок ресурсів, часу і сили. Якщо ж цього не робити, то позиції лідерства ослаблюються, а Христос нас вчить, що ми не можемо врятувати своє життя не віддавши його: «Коли хто хоче спасти свою душу, той погубить її, а хто погубить свою душу заради Мене, той знайде її» (Мт 16,25)⁹². «Катехит покликаний, зберігаючи вірність посланню віри, пізнавати конкретну людину і соціокультурний контекст, в якому вона живе»⁹³.

Ще одним аспектом духовного лідерства є самопожертва. Цей хрест потрібно нести з радістю, як зробив Христос заради нашого спасіння. Адже Він

⁸⁹Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 88.

⁹⁰ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 99.

⁹¹ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 30.

⁹² Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 17.

⁹³ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 128.

прийшов, щоб показати приклад служіння іншим. Готовність до самопожертви перший показник лідера, це вимагає відмови від власних уподобань, підпорядкувати усі свої бажання Божій волі⁹⁴.

Великою перепоною на шляху до істинного служіння може стати гордість. Якщо це вчасно не зауважити і не викоринити зародки, огидного для Господа, гріха, то це призведе до усунення особи із шляху до Божого Царства. Гріх гордості є дуже підступним, і чигає на душу постійно. Можна почати гордитися навіть своєю поставою у служінні чи дарами, що наділив Бог, забувши при цьому, що це дарунки Всевишнього, а не наші власні здобутки. Щоб цього уникнути необхідно завжди порівнювати своє життя з життям Ісуса, який покійно віддав Себе на хресті, у такі хвилини будемо відчувати власну убогість та мізерність того, що робимо⁹⁵.

Ще однією рисою справжності лідера є ініціативність. Звичайно, що набагато легше є тільки підтримувати те, що було здобутим раніше, ніж ризикувати усім, щоб почати займатися чимось новим. Відсутність страху до впровадження нового це розпалити жагу до нових висот у людських серця. Очікування, що все буде розвиватися само по собі не припустиме, ініціативний катехит починає сам спонукати до дії – шукає різні ефективні підходи і втілює нові ідеї⁹⁶.

⁹⁴ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 130.

⁹⁵ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 171.

⁹⁶ Освальд Сандерс, *Духовне лідерство*, 142.

РОЗДІЛ 3

ДУХОВНА ФОРМАЦІЯ КАТЕХИТА В УГКЦ

3.1. Відповідальні за духовну формацію

Катехит – не професія, а служіння, до якого кличе сам Господь через голос Церкви. Це блага справа, водночас і велика відповідальність, бо зобов'язує бути підготованим і пізнавати Того, знаннями про Кого ділитиметься з іншими. Неможливо навчити того, чого сам не знаєш. Тому гідне приготування цієї особи відбувається через формацію, котру пропонує пройти Церква: навчання на катехитичних курсах, у катехитичному інституті чи на факультеті. А також потрібно наголосити, що коли катехит виконує своє служіння, то він має говорити не від себе, а навчати від імені Церкви, з якою перебуває у єдності. Отож змальовуючи портрет катехита, ми побачимо, що трьома його обов'язковими рисами є покликання, освіченість та вірність Христові⁹⁷.

«Формація живить усе життя посвяти Господеві, від першої миті, коли починає проявлятися зацікавлення покликанням, аж до останньої миті, коли богопосвячена особа з'єднається з Господом у смерті»⁹⁸.

Почути Слово Боже, прийняти його і свідчити про нього – таку мету формації зазначено в Катехитичному правильнику УГКЦ.⁹⁹ Основним джерелом для катехитичної формації беззаперечно є Святе Письмо. Адже основою християнського життя є віра, що її пробуджує Святе Писання. У ньому є все необхідне для праведного духовного життя, яким живе катехит і, водночас, передає оточуючим.¹⁰⁰ Святий Іван Золотоустий писав:

Читання Святого Письма подібне до скарбниці. Як той, хто зі скарбниці бере навіть малу частину, набуває для себе велике багатство, так і в Святому Письмі навіть у короткому реченні можна знайти велику духовну силу й невимовне багатство думок. Слово Боже подібне не тільки до скарбниці, але й до джерела, що видає невичерпні потоки води». У духовному житті християни мають добру практику кожного дня брати на роз-

⁹⁷ Михайло Карпинець, *Катехит та його місія у житті Церкви // Слово №2 (78), червень-серпень 2019.*

⁹⁸ Патріярша Комісія у Справах Монашества УГКЦ, *Преображення у Господі.*

⁹⁹ *Катехитичний правильник УГКЦ, 47.*

¹⁰⁰ *Катехитичний правильник УГКЦ, 47.*

дум якийсь один вислів чи речення з Святого Письма і над ним роздумувати, ним молитись, через нього прикликати ім'я Господнє та ним зустрічати різні події життя¹⁰¹.

Щоб виконати таку важливу місію потрібно молитовно жити та повсякчас просити про успіх такої катехитичної праці. Реалізація мети та завдання літургійної формації відбувається тоді, коли катехит бере участь у літургійних богослуженнях та святих Таїнствах. Таким чином це стає зовнішнім проявом віри. А тому катехит є зобов'язаним до досконалого знання літургійних відправ та втілення їх у життя через святі Таїнства, щоб виконати те, що є йому доручено – ввести осіб, яких він катехизує, до сопричастя з Христом. «Хто споживає тіло Моє і кров Мою п'є, той у Мені перебуває, а Я в ньому» (Йо 6,56).

Щоб добре виконувати свою катехитичну місію, покликана особа має досконало вивчити реалії сьогодення, а особливо життя спільноти, щоб співставляти їх та грамотно розтолкувати у світлі Євангелія. Важливим є і той факт, що необхідно також пояснити цінність людського життя, бо на ньому наголосив Ісус Христос своїм вочленям¹⁰².

Формація – це постійний процес, який під проводом духа і в живому лоні християнської спільноти допомагає охрещеному сформувати, тобто розкрити його найглибшу сутність, а саме сутність Божої людини, яка перебуває у глибокому сопричасті з іншими братами. Процес формації полягає у преображенні людини через екзистенціальне засвоєння євангельського послання, щоб воно могло бути світлом і орієнтиром в її житті і в церковній місії¹⁰³.

У катехитичному правильнику УГКЦ зазначено, що реалізація і приготування до потрібної місії - прийняття і свідчення почутого Слова Божого є метою формації катехитів. Тільки через прийняте Слово Боже пробуджується і розвивається наша віра, що становить основу християнського життя¹⁰⁴.

Потрібно звикати жити Словом Божим, перебувати в Слові, жити з радістю. Зі смаком. Зустріч зі Словом Божим стає зустріччю з самим Ісусом – з Господом, який мене кличе і якому я маю відповісти. Це можливо, якщо в моєму житті на першому місці є віра. Моє життя не може бути без бога. Без слухання, прийняття і віри в Його Слово¹⁰⁵.

¹⁰¹ Важливість читання і молитви Святим Письмом // Сайт: Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я // сайт: < <http://zdorovia.ugcc.org.ua/vazhlyvist-chytannya-i-molytvy-svyatym-pysmom/> > (17.11.2022).

¹⁰² Катехитичний правильник УГКЦ, 48.

¹⁰³ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 117-118.

¹⁰⁴ Катехитичний правильник УГКЦ, 47.

¹⁰⁵ Комісія УГКЦ у справах освіти та виховання, *Покликані до любові та витривалості*, 13.

Покликаний християнин, до співпраці з Богом, повинен пізнавати себе, тобто усвідомити, що це потрібно жити згідно певного плану, провадячи своєрідний стиль життя. Тільки пізнавши свою внутрішню суть (наділення талантами, здібностями, певними схильностями та уподобаннями), зрозумівши мету власного життя, можна зробити правильний вибір. З кожним кроком на нас чекає випробування, яке робить нас кращими, і гарантує правильність нашого життєвого вибору. Розважання над величчю і цінністю людини приводить до Бога. Тоді потрібно звикнути жити Словом Божим, жити з радістю. Адже зустріч із Словом Божим – це зустріч з самим Ісусом, який кличе і якому потрібно відповісти.

Щоб формація катехитів у сучасному світі була мудрою та гармонійною, необхідно приділити увагу людині і її особистому зростанню, духовності та самовіддачі для спільного добра. У документі «Напрявні для катехизації» (Directorio per la catechezi) зазначені критерії для формації¹⁰⁶.

- *Місійна та євангелізаційна духовність.* Формація катехита має розпочинатися як учня-місіонера, що має власний досвід Бога. Така духовність місії забезпечує постійний запал до євангелізації.
- *Катехизація як цілісна формація.* Катехит повинен одночасно бути вчителем, вихователем і свідком віри.
- *Мистецтвосупроводу.* Формацію катехитів Церква повинна проводити таким чином, щоб вони були супроводжуваними і самі супроводжували братів у вірі. Катехит проявляючи смиренність і покору, приймає безкорисливу готовність іти поруч з іншими та слухати їх.
- *Єдність стилів формації.* Щоб самостійно не напрацьовувати стиль і чутливість, бо це важко і клопітно, катехит має бути в єдності між глобальною педагогікою формації та педагогікою катехитичного процесу.
- *Перспектива навчатися і формуватися усе життя.* Готовність катехита до саморозвитку формує вміння засвоювати і застосовувати це вміння як

¹⁰⁶ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 120.

щодо себе, так і в служінні іншим. Формація протягом життя означає бути відкритим до дії Святого Духа, щоб іти в ногу з часом.

- *Динаміка лабораторії*. ця формація відбувається в контексті групи, що означає оцінювати пережите, робити власні висновки¹⁰⁷.

Важливою складовою формації катехита є співпраця з іншими. Не може катехит бути катехитом якщо він ізолюється від інших. Тільки навчаючи інших формується і особистість самого катехита, адже формація не тільки із книжок, формує і суспільство¹⁰⁸.

Катехитичний правильник пропонує певну ієрархію відповідальних за катехитичне служіння:

Батьки

Першим відповідальним середовищем передавання віри є сім'я. Батьки є найпершим прикладом праведного життя, молитви і слова. Вони стають першими катехитами, які свідчать способом свого життя, навчають дітей Євангелія. Через створену особливу атмосферу у сім'ї спільних молитов перед іконами, через побожне святкування неділь і установлених Церквою свят, батьки вводять своїх дітей у духовне життя. Так навчає Катехизм «Христос – наша Пасха».¹⁰⁹ Особливо цінним у формації є щоденна спільна молитва. Впровадження такої практики у родині можливе тільки через особистий приклад. Сім'я, яка молиться стає школою любові і надзвичайно милою для Бога.¹¹⁰

Християнська сім'я завжди була джерелом передання і зростання у вірі. У Старому Завіті знаходимо підтвердження передання віри у Бога нащадкам: «Якби ж часом ваші діти вас спиталиб що це за обряд у вас? То ви відповідайте...» (Вих 12,26-27)

¹⁰⁷ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 121-122.

¹⁰⁸ о. Тарас Барщевський, *Вишкіл і формація катехитів та провідників християнських спільнот*, 119.

¹⁰⁹ Синод УГКЦ, *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, Львів: Свічадо 2012, 36.

¹¹⁰ Святослав Шевчук, *Пастирське послання Синоду Єпископів УГКЦ до мирян 2012 року* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, 15 вересня 2012 р, < <https://docs.ugcc.ua/179/> > (20.11.2022р.).

«Щоб ти оповів це синам і внукам твоїм, що я зробив з єгиптянами, і які знаки створив посеред них, щоб вони знали, що я Господь» (Вих 10,1-2).

«Бог установив у Якові свідоцтво, і клав закон в Ізраїлі, щоб те, що заповів батькам нашим, вони синам своїм переказали; щоб відав рід, який прийде, діти, які народяться, щоб устали і розповіли своїм дітям. Щоб на Бога вони поклали свою надію, і не забували діл Божих, і Заповіді його пильнували...» (Пс 78,5-7).

Духовна формація через сім'ю може мати важливий аспект не тільки на своїх дітей, а також на:

своєму ближчому оточенні через приятельські стосунки з сусідами, дальшою родиною, друзями та колегами, через спільне проведення часу, участь у родинних святах тощо. У колі друзів завжди є нагода обмінятися досвідом віри, поділитися тим, що для нас дороге, зрештою, запевнити про свою молитву чи просити молитви своїх друзів і приятелів за нас¹¹¹.

Святий Іван Павло II у своєму післясинодальному апостольському повчанні «*Christifideles laici*» (Покликання і місія мирян) навчає, що «домашня Церква» – сім'я отримала особливе завдання у формуванні християнського виховання – свідчити і передавати релігійні цінності. Зростаючи у такому середовищі, діти з перших слів навчені славити Бога, оскільки знають його як турботливого Отця, у любові відкривають себе для оточуючих. Таке щоденне християнське життя поступово вливається у церковну спільноту і суспільство з відчуттям того, як гарно це, що ти віддаєш свої сили на службу Божому Царству.¹¹²

Щоб жити повноцінним справжнім християнським життям, не «декоративним», а відкритим, розділеним з іншими є святий засіб – це Пресвята Євхаристія. Ламаючи Хліб Любові, даруючи своє життя з любові, святкуючи щоденну перемогу на гріхом, живучи Євхаристією – такий стиль змінює траєкторію життя. Людина починає жити духовним життям, зростає у релігійному житті. Відкидає матеріальність цього світу, сум, зневіру...¹¹³.

¹¹¹ Богдан Дзюрах, *Актуальні завдання і виклики в ділянці катехизації, доповідь на Соборі Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ, Синод єпископів УГКЦ, (17 жовтня 2014 року), <https://synod.ugcc.ua> (08.11.2022).*

¹¹² Іван Павло II, *Післясинодальне апостольське повчання Єпископам, священикам і дяконам, монахам і монахиням та всім віруючим мирянам *Christifideles laici* «Покликання і місія мирян», Львів: Місіонер 2006, 69-70.*

¹¹³ *Christifideles laici*, 13-14.

Дідусі і бабусі – їхнє служіння для передавання віри

«Пригадую собі ту щиру віру, що у тобі, яка перш була вселилась у твою бабусю Лоїду та у твою матір Евніку, а я певен, що й у тебе». (2 Тим 1,5) – таке свідчення наводить Святе Письмо про особливу роль у передаванні віри молодшому поколінню дідусями і бабусями. Саме вони маючи багатий життєвий досвід, є більше і свідоміше заглибленими у християнську віру. Тому вони є важливими точками опори у формуванні першої свідомості онуків-християн. Дуже часто дідусі і бабусі стають першими, які приводять до церкви, які навчають перших молитов. Через свою любов вони заохочують молоде покоління до служіння. Їхня мудрість є чи не основним чинником який впливає на зростання у вірі¹¹⁴.

Хресні батьки

У Кодексі Східних Церков є зазначено, що за формацію і виховання відповідають батьки, але за їхньої відсутності, такий обов'язок мають перед Богом ті, хто їх замінює, а найпершими є хресні батьки. Адже вони так само відповідають за духовну формацію дитини.¹¹⁵ Приймавши на руки охрещену дитину Хресні батьки стають частиною «домашньої Церкви». Починаючи від Таїнства хрещення і до зрілого віку, вони разом мають бути задіяні як в літургійному так і в молитовному житті, бо саме це є фундаментом для розуміння свого покликання¹¹⁶.

Хрещення це не магічне дійство, це акт віри. І тільки після хрещення вона є досконалою. Тому хресні батьки мають надзвичайно важливу місію – вони передають дитину під Божу опіку. Дух Святий зійшовши на дитину, веде її в лоно Церкви, і дає певність того, що ця дитина буде у Царстві Божому. Завдан-

¹¹⁴ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрями для катехизації*, 113.

¹¹⁵ *Кодекс Канонів Східних Церков*, кан. 618.

¹¹⁶ *Катехитичний правильник УГКЦ*, 50.

ня хресних батьків у тому, щоб ця дитинка не відійшла від Бога у своєму земному житті¹¹⁷.

У катехизмі «Христос – наша Пасха» зазначено про духовний зв'язок, який триває усе життя, між похресником і хресними батьками. Це дуже важливий фактор у духовній формації особи, бо зростаючи у вірі і ведучи праведний спосіб життя, відкривається життя у Бозі, що у майбутньому допоможе дати відповідь на поклик Божий¹¹⁸.

Ієрархія

Церква росте і виконує свою місію тоді, коли катехиза для єпископів на першому місці, згідно Божого задуму. Завдання єпископа бути послідовним учнем апостолів Ісуса Христа, це найкращий приклад проповідництва, учительства Слова та вихованця віри¹¹⁹.

Єпископ перша відповідальна особа за проголошення Слова Божого на парафіях. Щоб це Слово зберігалось та давало плоди, потрібна постійна зацікавленість. Адже мало призначити духівника на парафію, потрібно ще і цікавитися духовним життям цієї парафії і духовною формацією кожного вірного. На жаль, дуже часто духовність занепадає, а разом з нею і віра, і її віднова потребує певної діяльності. Якщо ієрархія не тримає на контролі повірені їй парохії, то це призводить до духовного занепаду, немає покликань на таких парафіях. Якщо єпископ відвідує з апостольським візитом ту чи іншу парафію, то такий візит мав би закінчуватися розмовою з вірними, катехитами, учнями катехитичних шкіл, щоб почути про можливі проблеми, які є у царині вишколу.

Нехай не відмовляється він вислуховувати підданих, плекаючи їх, як власних дітей, і закликаючи їх до ревної співпраці. Він має дати звіт Богові за їхні душі, а тому нехай молитвою, проповіддю і всяким ділом любові піклуються про них, і про тих, які ще не належать до одного стада, бо мусить вважати, що й тих доручив йому Господь¹²⁰.

¹¹⁷ Словник біблійного богослов'я, Львів: Місіонер 2014, 880.

¹¹⁸ Катехизм УГКЦ, 139.

¹¹⁹ Катехитичний правильник, 51.

¹²⁰ II Ватиканський Собор, Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium*, «Світло народів», (21 листопада 1964), 81.

Турбота про гарну катехитичну діяльність зобов'язує єпископа до:

- Передання Євангеліє, щоб зберегти цілісність депозиту віри. Це є піклування про добру катехзацію.
- Ефективності катехизації, яка має бути на першому місці. Така опіка про катехизу забезпечує інкультурацію віри на своїй території.
- Розроблення загальної програми катехизації, яка є узгоджена з пасторальними планами, і служить для потреб Божого народу.
- Підтримки і постійного пробуджування запалу до катехизації.
- Дбання про належної підготовки катехитів, сприяння їхній духовній віднові; певності у тому, що катехити практично і теоретично вивчили закони психології і педагогіку.
- Уважності вивчення текстів, якими користуються під час катехизації¹²¹.

Пресвітери

У документах II Ватиканського Собору, у Декреті про служіння і життя пресвітерів «*Presbyterorum ordinis*» відзначено, що не можливо бути слугою Христа, якщо при цьому спостерігати тільки за земним життям і не бути свідком і будівничим життя іншого. Якщо не служити людям своїм життям або залишатися чужим до обставин життя вірних, теж не можливо бути слугою у Божому винограднику. Життя пресвітерів та їхнє служіння не може бути пристосованим до цього світу та «водночас воно вимагає, щоб вони жили в цьому світі серед людей і, як добрі пастирі, знали свої вівці, а то й старалися привести ще й тих, хто не з цієї кошари, щоб і вони почули голос Христа і щоб постало одне стадо й один пастир»¹²².

Пресвітер є першим відповідальним за координацію та заохочення до духовної формації і катехитична діяльності всіх вірних, що є йому повірені. Свя-

¹²¹ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 104.

¹²² II Ватиканський Собор, Декрет про служіння і життя пресвітерів *Presbyterorum ordinis*, (7 грудня 1965), 305.

щенники на парафії мають розпізнати і розвивати у подальшому покликання катехитів¹²³.

На парафії народжується покликання. Там воно має розвиватися і реалізовуватися. Це основне місце формації катехита. Починається із хрещення дитини, потім відвідування парафіяльної катехитичної школи, підготовка до Святих Таїнств, постійна участь в Літургії, періодичні прощі та реколекції – все це заохочує продовжити навчатися і навчати інших жити по-християнськи. Дбаючи про своє покликання та подальшу формацію особа звертається до пароха за рекомендаціями, щоб вступити у вищий навчальний заклад для поглиблення знань¹²⁴.

Пресвітери є тими, які несуть і проповідують справжню живу віру, а тому завше мають пам'ятати, що вони зобов'язані забезпечити належну катехизу, на яку мають право усі вірні. Саме священник повинен керувати процесом катехизації спільноти¹²⁵.

До завдань пароха належать:

- Використовувати кожен можливість, щоб якнайкраще проголошувати Євангеліє, бути готовим завжди до компетентного присвячення себе катехизуванню.
- Чувати над зв'язком, що є між літургією, доброчинністю та катехизацією, завжди виділяти день Господній – неділю для духовного зростання спільноти.
- Старанно проводячи катехизацію, спричинятися до пробудження у спільноті відповідальності за катехизацію, наголошуючи на її важливості для спасіння душі.
- До співпраці залучати наявних катехитів, щоб забезпечити налагоджену катехизацію; спільно планувати подальші дії, вибір засобів для навчання.

¹²³ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 105.

¹²⁴ о. Тарас Барщевський, *Вишкіл і формація катехитів та провідників християнських спільнот*, 119.

¹²⁵ *Катехитичний правильник*, 51-52.

- Бути пильним до формації катехита, присвячуючи цьому якнайбільше своїх старань. Надавати супровід у вірі, цінуючи спільноту катехитів¹²⁶.

Це прекрасно, якщо пресвітер дбає про духовність на своїй парафії. Від його діяльності залежить середовище формації будь-якої особи. Якщо належно виконується робота із спільнотою, то і багато покликань. Але якщо катехит залишається сам на сам із усіма проблемами і викликами катехизації, це жодним чином не популяризує працю катехита. Пресвітер перша особа, що мала б катехизувати, а не перекладати цю важливу місію на катехитів. Як би не старався катехит, скільки б праці не вкладав, якщо є байдужість священника, то все є марним. Байдужість може проявлятися у різних аспектах - це повна відсутність фінансування катехизації (канцтоварів, зошитів, наочних матеріалів), відсутність будь-яких умов до звершення катехизації (опалення приміщення, наявність парт і крісел). При такій байдужості пресвітера до катехизації відбувається повне духовне виснаження. А віднови немає. Якщо не плануються на парафії реколекції, спільні прощі, читання Святого Письма і те без присутності духовної особи...Це дорога в нікуди. Про жодне покликання і формацію на такій парафії не може бути мови. Прикро, та це є реалії нашого часу. На щастя, це одиничні випадки.

Митрополит Андрей Шептицький закликав совісно виконувати свій святий обов'язок – молитися! Завдання душпастирів полягає у тому, що слухаючи науку і даючи власний приклад служіння, не має залишитися жодної особи, яка б жила в неласці Божій¹²⁷.

Диякони

Місія диякона не менш важлива у справах катехизації, адже він може не тільки виголошувати промови, а й старанно дбати про те, що є важливим у служіння Господу – катехизацію вірних на парафії. Завдання диякона у формації полягає

¹²⁶ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 106-107.

¹²⁷ Андрей Шептицький, Про організацію громади, 121.

у допомозі вірним, щоб глибше пізнати Христа, зосередити і наголосити на важливості прийняття Святих Таїнств, а також бути добрим порадиником для потребуючих. Особливо важливою є катехизація в певних несприятливих до віри середовищах – в'язниця. Диякон може вести цю ділянку навернення. Якщо диякон перебуває в подружньому стані, то це особливий спосіб покликання бути правдивим світлом цього Таїнства. Разом із своєю сім'єю, вони можуть надавати делікатний супровід у тих ситуаціях, які конче того потребують¹²⁸.

Монашество

Для монашества особливим обов'язком є катехизація та євангелізація, адже мають особливість – служать Божому Слову і живуть живим прикладом виховання у вірі. Саме богопосвячені особи мають свідчити про Ісуса Христа, Його присутність¹²⁹.

Вагомість внеску монашества у катехитичне служіння не можуть замінити ані священники, ані миряни, бо є визнаними серед усіх, як ті, що найбільше спричинилися до оживлення катехитичного служіння.¹³⁰ Вони проповідують власним життям про Христа, пропагують те, чого вчив Ісус – любові, доброти, милосердя, співчуття, служіння ближньому. Це найкращий спосіб формації тих, хто спілкується із такими особами. На мою думку, так любити Бога вміють тільки вони.

Їхня вірність єдиній Любові виявляється і підтверджується в смиренні таємного життя, в прийнятті страждань задля доповнення у власній плоті «того, чого бракує скорботам Христовим» (Кол 1,24), у мовчазній жертвовності та відданості святій волі Бога, а також у спокійній вірності, навіть коли їхня сила та особистий авторитет слабшають. Вірність Богові також надихає до відданості ближньому, відданості, яку богопосвячені особи живуть не без жертви, постійно заступаючись за потреби своїх братів і сестер, щедро служачи бідним і хворим, розділяючи труднощі інших і беручи участь у турботах і випробуваннях Церкви¹³¹.

¹²⁸ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямі для катехизації*, 107-108.

¹²⁹ *Катехитичний правильник*, 52.

¹³⁰ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямі для катехизації*, 109.

¹³¹ Іван Павло II, Апостольське повчання *Vita consecrata* (Богопосвячене життя), (25 березня 1996), // https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_25031996_vita-consecrata.html /(22.11.2022).

Миряни

Життя кожного мирянина, як Христового учня, є своєрідною формою проголошення Євангелія, бо живучи в цьому світі, вони вже сповнюють служіння. Тлумачити по-християнськи ті чи інші життєві події, проповідуючи про Христа і про всі цінності, які ісповідують християни – таким чином миряни свідчать Євангеліє. Покликання до такого катехитичного служіння отримує будь-який вірний у таїнстві Хрещення і закріплюється воно через Миропомазання, адже тільки через святі таїнства кожен мирянин є учасником священничого, пророчого і царського служіння Христу. Таким чином, деякі миряни, окрім загального покликання до служіння, відчують особливий поклик Божий – обрати для себе особливу місію – бути катехитом у християнській спільноті, щоб ще більше і структурованіше служити Богові¹³².

Християнська спільнота

Християнська спільнота, ніби, лоно для народження та зростання покликання для служіння. Це найважливіше місце для духовної формації. Тут кожна людина отримує колосальний досвід милосердя Господнього. Кожна особа у спільноті стає свідком реального прийняття і прощення. Це місце природного способу пережити силу віри, свідчити про Бога Живого. Християнська спільнота найкраще середовище для формації.¹³³

Стежачи за розвитком катехизації та впроваджуючи її для молоді, дітей і дорослих спільнота повинна бути безпосередньо залучена до прогресу науки, щоб в кінці всі катехизовані включилися в життя спільноти. Таким чином, спі-

¹³² Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 110

¹³³ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрямні для катехизації*, 119.

льність не тільки дає, а й отримує новонавернених, що призводить до зростання і розвитку спільноти¹³⁴.

3.2 Організація освіти та формація катехитів

Сім'я

«Як первинна клітина Христової Церкви, християнська сім'я є основним місцем виховання в молитві»¹³⁵.

Митрополит Андрей Шептицький писав про виховання у родині:

Найважливіша справа для церкви, народу й родин – аби діти були добре виховані. Коли людина від дитинства навчиться боятися Бога, заховувати Його святі заповіді. Дбати про Божу благодать, стерегтися гріха, тоді й у житті буде добрим, совісним чоловіком, правдивим християнином і принесе родителям, церкві та Батьківщині потіху та славу і буде працювати з хісном для Бога та ближніх¹³⁶.

У сім'ї, де молитва є на першому місці, а Бог витіснив із родини болото матеріального життя – сформується свідомі християни, що будуть сповнювати своє покликання¹³⁷.

Кожен член сім'ї має завдання бути причетним до виховання молодших членів сім'ї. Сім'я є окреслена як «домашня Церква», а це означає, що в християнській родині має бути віддзеркалення всієї Церкви: послання, катехиза, Літургія, молитва. У сім'ї вперше відбувається втаємничення у керигму. Тут формуються перші кроки в молитві до Бога, моральне сумління, формується братська любов. У такій християнській спільноті зростає дитина, у якої формується перші думки про Бога, перше знайомство з Творцем та перші християнські цінності¹³⁸.

Обов'язком батьків є всіма доступними методами допомогти у ранньому віці відкрити основи християнської віри, дбати про її розвиток і дозрівання в маленькій особистості. Та щоб це виконати на належному рівні, батьки повин-

¹³⁴ Загальний катехитичний довідник, 218-219.

¹³⁵ Загальний катехитичний довідник, 66.

¹³⁶ А. Шептицький, *Про виховання в родині // Пастирські послання*, Т. III, 9.

¹³⁷ А. Шептицький, *Про виховання в родині // Пастирські послання*, Т. III, 9.

¹³⁸ Загальний катехитичний довідник, 248-249.

ні, перш за все, подбати про свій внутрішній світ, поглибити молитовне життя, практикувати читання Святого Письма та провадити спосіб життя гідний наслідування¹³⁹.

Взаємна любов у сім'ї виховує у дітей здатність любити ближнього і в кожній людині бачити Христа. Спільна молитва плекає побожність і відчуття приналежності до християнської спільноти. Участь у богослуженнях цілою сім'єю виховує у дітей любов до християнських традицій, обряду та формує здатність визнавати віру.¹⁴⁰

Через віру в Христа весь дім стає спасенним. Такі сім'ї є оазами християнського життя в сучасному невіруючому світі. Але кожна сім'я потребує підтримки і Церква повинна забезпечити її в реалізації апостольства.

Факт, що коли правди, які торкаються головних проблем віри і християнського життя знову обговорюються в сімейному середовищі, просякнутому любов'ю й пошаною, це часто накладає на дітей вирішальний відбиток і то такий, що залишиться на ціле життя. Самі батьки мають користь із цього зусилля, тому що в такому катехитичному діалозі кожний одержує і дає.¹⁴¹

Щоб сформувати такий осередок формації у сім'ї необхідно, щоб вона відповідала певним умовам¹⁴²:

- а) катехиза для дорослих. Це катехизація вже охрещених осіб.
- б) катехизування перед прийняттям таїнств. (приготування до таїнства подружжя, хрещення та таїнства покаяння).
- в) катехитичне формування у церковній спільноті. Мова йде про вже зрілих християн, котрі потребують душпастирської опіки та активної співдії у спільноті вірних.
- г) катехиза для дітей та молоді. Бо повноцінний розвиток сім'ї через катехизацію дітей також є необхідним¹⁴³.

Парохія

¹³⁹ Катехитичний правильник, 66.

¹⁴⁰ Катехитичний правильник, 66.

¹⁴¹ Папа Іван Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*. Львів 2008, 69.

¹⁴² Катехитичний довідник, 250.

¹⁴³ Катехитичний довідник, 250-251.

Парохія є тим, одним із найважливіших місць, в якому формується особистість, а згодом і спільнота. Це родинний дім, дружній і повен любови, в якому зростаючи, кожен вірний розуміє, що він у Божому домі, і що він є частиною Божого народу¹⁴⁴.

Через Церкву всі вірні отримали безцінний скарб – мати змогу завжди бути в доступі до головних засобів спасіння: Слово Боже, Пресвята Євхаристія, таїнство Хрещення і Миропомазання. Черпаючи із Слова Божого милосердя любові, на парафіях зростатимуть особи, які можуть відчуті покликання до служіння і євангелізації та передавати віру живим досвідом¹⁴⁵.

Та це потребує великої праці пароха, який перший на парафії має дбати про поширення катехизи, розпізнаючи покликання у своїх парафіянах, дбаючи про їх подальший розвиток і формацію. Якщо цього немає, то все втрачає сенс. Все перетворюється на традиції і звичаї.

парафія все ще є головною точкою відліку для християн, навіть для непрактикуючих. Відповідно, реалізм і мудрість вимагають, щоб ми продовжували йти шляхом, спрямованим на відновлення в парафії, за потреби, більш відповідних структур і, перш за все, нового імпульсу через збільшення інтеграції в неї кваліфікованих, відповідальних і щедрих учасників. Зважаючи на це та враховуючи необхідну різноманітність місць для катехизації (парафія як така, родини, які приймають дітей і підлітків, капелани державних шкіл, католицькі навчальні заклади, апостольські рухи, які дають періоди катехизації, клуби, відкриті для молоді загалом, вихідні для духовної формації тощо).

Католицька школа

Не можна применшувати важливості католицьких церков перед іншими освітніми закладами, адже тут теж виховання культурне та гуманне. Та особливість таких шкіл у тому, що тут є особлива спільнотна атмосфера, тут немає духу конкуренції – все оживлене «євангельським духом»¹⁴⁶.

Головними характеристиками католицьких шкіл є :

1. Гармонія з формаційними завданнями загальної школи.

¹⁴⁴ *Загальний катехитичний довідник*, 250.

¹⁴⁵ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 228.

¹⁴⁶ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 235.

2. Оригінальність виховної спільноти, проникнутої євангельськими цінностями.
3. Уважне ставлення до молодих людей.
4. Турбота про їхнє виховання через синтез віри, культури і життя.¹⁴⁷

Характерним для католицьких шкіл є те, що вони є церковними суб'єктами, які пропагують місію Церкви. Разом із Церквою вона відповідальна за пасторальну діяльність і у своїй освітній діяльності в за основу бере євангелізацію, щоб здійснювати християнське виховання. Проводячи навчання структуровано і послідовно забезпечується цілісний розвиток людини, яка знаходить свою єдність з Христом¹⁴⁸.

Католицька школа, – коли вона відкрита, як і має бути до умов сучасного світу, - успішно виховує своїх учнів для праці на благо земної держави й готує до служіння задля поширення Царства божого, щоб вони, ведучи зразкове й апостольське життя, стали ніби закваскою для людського суспільства¹⁴⁹.

Та головною умовою для католицьких шкіл має бути шанування права вибору і свободи сумління, що стосується будь-яких релігійних практик. Жодним чином не дозволяється тиск на особу ані фізичний, ані моральний, ані психологічний. Школа повинна так подати релігійну формацію, щоб пристосуватися до ситуації чи особливості кожного учня школи. Мету і завдання буде реалізовано, якщо прийде його усвідомлення.

Зі сторінок Другого Ватиканського Собору Священничий Собор наполегливо закликає Пастирів ретельно дбати про розвиток католицьких шкіл. Не шкодуючи при цьому жодних жертв для допомоги у виконанні завдань школи. Яка у свою чергу має дбати про тих, то потребує, а найбільше про тих, хто не має дару віри¹⁵⁰.

Моральне й релігійне навчання в усіх школах

¹⁴⁷ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 235.

¹⁴⁸ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 236-237.

¹⁴⁹ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 202.

¹⁵⁰ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 204.

Щоб не втрати свою ідентичність обидві школи мають взаємодоповнювати одна одну, проте, дотримуватися чітких відмінностей. Католицька школа формує особистісне зростання і єднання з Христом, що звершується у зрілому християнстві. Провадить у зростанні віри. Натомість, школа світська передає тільки знання про християнство і християнське життя, але не вчить жити ним. Навчаючи релігії в школі, необхідними є інтеграційні зв'язки з іншими науками. У таких школах зростає гармонійна розвинена особистість¹⁵¹.

Релігія, як шкільний предмет, повинна вивчатися у школах систематично. Особливо слід виділити шанобливість і відкритість у діалозі навчання, щоб не спровокувати ідеологічні суперечки. Для того, щоб релігійне навчання у школі було ефективним, гострою необхідністю є вишколений викладач, який виховуватиме і провадитиме учнів до людської зрілості. Водночас, постійно буде дбати і про особистий розвиток віри, буде членом християнської спільноти¹⁵².

Католицькі університети та Патріарша Катехитична Комісія

У декларації про християнське виховання зазначено, що Церкві необхідно пильно дбати про школи вищої акредитації. «Так християнське мислення стане публічно, постійно і всеохопно присутнім в усіх змаганнях за розвиток вищої культури, а студенти цих закладів стануть людьми видатних знань, які готові взяти на себе важливі суспільні обов'язки й бути свідками віри у світі»¹⁵³.

Священничий Собор наполегливо рекомендує працювати для розвитку католицьких університетів, що знаходяться у різних частинах світу, щоб збільшити не тільки чисельність студентів, а також посилити розвиток наукового рівня. Слід звернути увагу на обдаровану молодь, що не має доступу до навчання через низьку забезпеченість, але подає великі надії у розвитку науки – у такому випадку необхідним є забезпечити легкий доступ до освіти¹⁵⁴.

¹⁵¹ Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 237-238.

¹⁵² Папська Рада сприяння новій євангелізації, *Напрявні для катехизації*, 239-240.

¹⁵³ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 204.

¹⁵⁴ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 205.

Пастирям Церкви потрібно також подбати і про католицькі гуртожитки, щоб там забезпечити духовне зростання студентів. Конче необхідним є подбати про те, щоб забезпечити університетській молоді інтелектуальну і духовну підтримку. Щоб це було забезпечено на належному рівні, єпископат, через різні домовленості, має підібрати підготовлених священників, ченців чи мирян, що будуть здійснювати таку необхідну формаційну діяльність¹⁵⁵. «До обдарованих молодих людей з католицьких та інших університетів, які виглядають здібними до навчання й наукової роботи, треба ставитися з особливою увагою та рекомендувати їх до викладацької діяльності»¹⁵⁶.

Про належний рівень катехизації вірних усієї Церкви належно подбала УГКЦ, утворивши Патріаршу катехитичну комісію Української Греко-Католицької Церкви (далі ПКК), яка є виконавчим і дорадчо-консультативним структурним підрозділом Курії Глави УГКЦ. ПКК УГКЦ працює для реалізації катехитичних програм Церкви та поширює інформацію про катехитичне служіння в УГКЦ.

Основними документами, якими керується ПКК у своїй діяльності є: документи Церкви, декрети Глави УГКЦ, Положення про Комісію, Кодекс канонів Східних Церков (ККСЦ), Канон партикулярного права УГКЦ, рішення Синоду Єпископів УГКЦ.

Основна мета ПКК – «допомагати Главі УГКЦ та Синоду Єпископів УГКЦ у пасторальному плануванні та координації загальної євангелізаційної та катехитичної діяльності УГКЦ»¹⁵⁷.

ПКК діє за основним напрямками:

- Сприяє місійній діяльності Церкви у формуванні свідомих та активних учнів Христа.

¹⁵⁵ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 205.

¹⁵⁶ II Ватиканський Собор, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 205.

¹⁵⁷ Положення про Патріаршу Катехитичну Комісію УГКЦ // сайт: ПКК, (23 вересня 2021), <<https://ct.ugcc.ua/catechism/catechism-doc/oficijni-dokumenty/37281> > (05.12.2022).

- Розвиток служіння Божого Слова (Біблійного апостоляту), а саме: проповідання, молитовного читання Святого Письма, євангелізації, катехизації та всіх форм християнського навчання.
- Опрацювання та впровадження Загального катехитичного довідника та Катехитичного правильника УГКЦ.
- Допомога місцевим ієрархам в налагодженні, управлінні та регулюванні катехитичного служіння в його митрополії, єпархії, екзархаті.
- Сприяння та підтримка покликання, вишкіл та постійна формація катехитів-мирян, а також катехитична формація богопосвячених осіб (жіночих та чоловічих), семінаристів, священників та єпископів у ділянці євангелізації, біблійного апостоляту та катехитичного служіння.
- Створення катехитичних ресурсів для різних вікових категорій та соціальних груп.
- Організація катехитичних семінарів та конференцій¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Положення про Патріаршу Катехитичну Комісію УГКЦ, // сайт: ПКК, (23 вересня 2021), <<https://ct.ugcc.ua/catechism/catechism-doc/oficijni-dokumenty/37281> > (05.12.2022).

ВИСНОВОК

Духовна формація катехита від початку історії християнства і до сьогодні залишається актуальною для Церкви та важливою у виконанні. Щоб забезпечити виконання обов'язку покладеного Ісусом на усіх свої учнів – проголошувати Слово Боже, Церква дбає про виконання цієї місії – формує катехитів.

Організацію формації катехитів в УГКЦ регулюють такі документи: Катехитичний правильник УГКЦ, Загальний катехитичний довідник, Душпастирський катехитичний poradnik, Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», Катехизм Католицької Церкви, документи II Ватиканський Собору, Апостольське повчання Папи Івана Павла II про катехизу в наш час «Catechei tradendae», Апостольське поучення Папи Павла IV «Evangelii nuntiandi», апостольський лист Папи Бенедикта XVI «Fides per doktrinam», апостольський лист Папи Франциска «Antiquum ministerium», офіційні документи УГКЦ, документи «Напрявні для катехизації» та інші.

У цій роботі я проаналізувала документи Вселенської Церкви та УГКЦ про особу катехита та його формацію. З'ясувала теоретико-методологічну базу формації катехита в УГКЦ. На основі документів Церкви, визначила відповідальних за духовну формацію. Визначила лідерські якості сучасного катехита. З'ясувала середовища духовної формації катехита. Визначила здобутки катехитичного служіння та обґрунтувала шляхи покращення формації катехита у формаційних програмах УГКЦ. Таким чином, можемо вважати, що мету і завдання, поставлені перед роботою, виконано.

Проаналізувавши документи Церкви я зробила висновок, що першою відповідальною особою за духовну формацію відповідальним є єпископ, який на своїй території зобов'язаний забезпечити якісну катехизацію. Не про кількість дбати, а саме про якість. Саме тому, приїжджаючи з апостольським візитом на

парафію, потрібно, мабуть, спілкуватися із вірними, катехитами; цікавитися, як забезпечується їхня формація, а також, як забезпечується інкультурація усіх парафіян.

Аналогічним методом дослідження з'ясувала, що душпастирським обов'язком є – навчати і проголошувати Слово Боже – тим самим дбати про формацію та покликання катехитів довів, що на формаційний процес впливають виклики сьогодення. Дуже часто формація закінчується практикою приготування дітей до першої Святої Сповіді. І є відгуки, що навіть таке навчання триває один - два місяці. Чи можна навчити дітей правд віри протягом цього часу? Питання риторичне.

Документи Церкви, апостольські листи закликають, передовсім дбати про належну науку та проповіді, через які формується християнська особистість, що в майбутньому дасть плоди у Божому винограднику. На жаль, не всі душпастирі дбають про свій прямий обов'язок. Дбаючи про будівництво храмів, про господарські справи на парафії, чуже часто забувається про те, що є насправді важливим: про дітей і молодь, про літніх людей, про всіх хто потребує допомоги і підтримки. Є ризик, що Церква забуває про своє перше покликання – провадити до сопричастя з Христом. Навіть, якщо катехит і навчається в УКУ, то формація завершиться після п'яти років навчання, адже духовна формація не є короткотривалою, чи такою, що можна вивчитися і все. Формація має бути постійна, щоб відповідати вимогам часу.

У першому розділі ми проаналізували, що завдання катехитичного служіння полягає у тому, щоб центром кожної формаційної катехизації був Ісус Христос, який страждав, помер і воскрес у третій день задля нашого спасіння, також передання Символу віри та змісту Святого Письма. Передаючи вчення Ісуса, а не своє власне, стаємо тим рупором, через який лунає Слово Боже. Завдання катехитичної формації – це постійний рух у вірі, через який ми беремо участь у літургійних відправах, Святих Таїнствах Церкви і Євхаристії зокрема, формуємо атмосферу братньої любові у спільноті, провадимо молитовний спо-

сіб життя, і власним прикладом життєвого свідчення ідемо, і ведемо кожного і кожна до сопричастя з Христом.

Отже, реалізуючи завдання катехитичної формації – ми розвиваємо пізнання віри, проводимо літургійне виховання, через заповіді блаженств морально формуємось та через сопричастя з Ісусом молимося з Ним.

Що стосується післаницької місійної активності, то тут завдання катехизи полягає в тому, щоб усі покликані Христові учні були готовими до своєї присутності в усіх сферах суспільного життя. Своїм життєвим прикладом потрібно використовувати всі засоби та можливості для пробудження особливої посвяти себе Богові. Це стосується священничих, монаших покликань.

Постійно дбаючи про дбайливо посаджене Святим Духом зерно віри, воно проросте у знаннях нашого життя. Таким чином розвиватиметься розуміння тайни вчення Ісуса Христа, щоб жити як Він, проповідувати як Він, судити як Він. Живучи так як вчить нас Святе Письмо – згідно із заповідями, будемо готовими з відповіддю на наше покликання. Формація людини, як християнина, неодмінно має привести до особистісного пізнання Ісуса Христа, який є осердям християнського життя. Бо тільки пізнавши Христа і його Євангеліє, можна пережити єдність з Ним, та запросити Ісуса бути керманичем власного буття.

У другому розділі з'ясовано яким повинен бути катехит, що він винен знати і вміти, щоб належно виконувати покладену на нього Церквою місію.

Катехит повинен володіти моральними, інтелектуальними якостями та чеснотами. Найважливішою чеснотою, якою має володіти катехит – це любов. Любов до Бога, до ближнього, до дітей. Особливо тепер, у час війни і агресії, світ потребує любові.

Кожен провідник у вірі має володіти рисою вчительства, бо цього нас навчає Христос, який є найкращим прикладом. Щоб стати справжнім учнем Христа, катехит неодмінно має володіти базовими знаннями Святого Письма, знати вчення Церкви, вміти гармонійно інтегруватися у життя сучасної спільноти. Катехитична наука має бути інтегрованою у життя, різні сфери суспільства.

Духовний лідер уміє приборкати власні бажання, зберігати спокій, вислуховувати колег, проявляючи смирення, при цьому залишатися незалежним від критики.

У третьому розділі з'ясовано організацію освітньої формації катехита. Початок формації відбувається у сім'ї. адже батьки є першими духовними форматорами. Вони перші ведуть дитину до Бога. Після першої святої Сповіді, подальша формація може відбуватися у катехитичній школі при парафії, якщо про неї подбав душпастир. Важливе місце займає спільнота. Тут формується дух братньої любові, взаємоповаги та поклик до подальшого служіння, що може продовжитися на катехитичних курсах чи університеті.

Якісну духовну формацію забезпечує УКУ. Тут прекрасна програма та матеріали для катехизації, прекрасні конференції, семінари та реколекції для катехитів. Патріарша катехитична комісія УГКЦ що є відповідальною за організацію формації пропонує сайт, на якому можна знайти матеріали, що стосуються якісної катехизації, і не тільки.

Сучасність насаджує гендерну ідеологію, що загрожує інституту сім'ї, духовності людини. Час вимагає боротьби за душу кожної довіреної Богом Церкві особи. Щоб виграти цю битву у деградованого силою духу суспільства необхідна жива віра, яку забезпечує молитовне життя і спілкування з Христом через Святе Письмо. Тому, питання духовної формації в УГКЦ й далі буде актуальним.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусів Любомир, *Приклад активного місійного служіння в УГКЦ // Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом: матеріали VI сесії патріаршого собору УГКЦ 25-27 серпня 2015 року / упоряд. о.д-р Олег Касків. Львів 2016.*
2. Барщевський о. Тарас, *Вишкіл і формація катехитів та провідників християнських спільнот // Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи. Конференція присвячена митрополитові Андрею та патріархові Йосифу. Львів 2004.*
3. Війтович Володимир, *Молодь і катехизація // ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріархові Йосифу Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи. Львів 2005.*
4. Галазда Ірина, *Особа катехита в житті церкви // Патріарша Катехитична Комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріархові Йосифу Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи. Львів 2005.*
5. Гарват Михайло, *Особа катехита в житті церкви // ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріархові Йосифу Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи. Львів 2005.*
6. Гузар Любомир, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи // ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, Конференція при-*

- свячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*. Львів 2005.
7. Гузар Любомир, *Проповідь під час Божественної Літургії*, // ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*. Львів 2005.
8. Дзюрах Богдан, *Актуальні завдання і виклики в ділянці катехизації*. Доповідь на Соборі Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ, 17 жовтня 2014 року, <https://synod.ugcc.ua> (08.11.2022).
9. Дуда Назар, *Особа катехита та його формація*. Доповідь на синоді єпископів УГКЦ 2018 року // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, 05 вересня 2018, < <https://docs.ugcc.ua/247> > (20. 10.2022).
10. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014.
11. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Декрет про єкуменізм *Unitatis redintegratio* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014.
12. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Декрет про служіння і життя пресвітерів *Presbyterorum ordinis* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014.
13. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Догматична конституція про Боже об'явлення *Dei Verbum* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*, репринтне видання. Львів 2020.
14. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014.

15. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Конституція про святу Літургію *Sacrosanctum Concilium* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014.
16. Карпинець Михайло, *Катехит та його місія у житті Церкви* // СЛОВО №2 (78), червень-серпень 2019.
17. *Катехизм Католицької Церкви: Компендіум*. Львів 2008.
18. КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ КИЄВО-ГАЛИЦЬКОГО ВЕРХОВНОГО АРХИЄПИСКОПСТВА УГКЦ, *Душпастирський катехитичний порадиш* // сайт: Патріарша катехитична комісія, (2012)
<<https://ct.ugcc.ua/dushpastyrskij-katehytychnyj-poradnyk>> (25.09.2022).
19. КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ, *Катехитичний правильник УГКЦ*. Львів 2013.
20. *Кодекс канонів Східних Церков* / перекл. з латинської Й. Кобів, Львів 1995.
21. КОМІСІЯ У СПРАВАХ МОНАШЕСТВА УГКЦ, *Формаційні матеріали для педагогів, зацікавлених у духовному розвитку та реалізації християнського покликання*. Львів 2018.
22. КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ УГКЦ, *Покликані до любові та витривалості*. Львів 2018.
23. КОМІСІЯ УГКЦ У СПРАВАХ ДУШПАСТИРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, *Важливість читання і молитви Святим Письмом* // сайт: <<http://zdorovia.ugcc.org.ua/vazhlyvist-chytannya-i-molytvy-svyatym-pysmom/>> (17.11.2022).
24. КОМІСІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ, *Покликані до любові та витривалості, основні засади духовності педагога* // *Формаційні матеріали для педагогів, зацікавлених у духовному розвитку та реалізації християнського покликання*. Львів 2018.
25. КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА, *Загальний катехитичний довідник*. Львів 1999.

26. *Милосердя Боже в моїй душі. Щоденник святої сестри М. Фаустини Ковальської*. Львів 2019.
27. Островський Роман, *Боже Слово як основа катехитичного служіння* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, 4 вересня 2018, < <https://docs.ugcc.ua/340>>, (10.08.02022).
28. Папа Бенедикт XVI, Апостольський лист *Fides per doktrinam* // сайт: *La santa sede*, < https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20130116_fides-per-doctrinam.html > (05.09.2022).
29. Папа Бенедикт XVI, Післясинодальне апостольське повчання *Verbum Domini*. Львів 2011.
30. Папа Іван Павло II, *Veritatis splendor* // сайт: *La santa sede* (6 серпня 1993), < https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.htm > (05.09.2022).
31. Папа Іван Павло II, Апостольське повчання *Catechesi tradendae* // сайт: *La santa sede* < https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.htm > (10.08.2022).
32. Папа Іван Павло II, Апостольське повчання *Vita consecrate* (25 березня 1996) // <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_25031996_vita-consecrata.html /> (22.11.2022).
33. Папа Іван Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*. Львів 2008.
34. Папа Іван Павло II, Післясинодальне апостольське повчання *Christifideles laici*. Львів 2006.
35. Папа Франциск, Апостольське повчання *Evangelii Gaudium*. Львів 2014.
36. ПАПСЬКА РАДА СПРИЯННЯ НОВІЙ ЄВАНГЕЛІЗАЦІЇ, *Напрявні для катехизації*, Львів 2022.

37. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015 / упоряд. Р. Дучак, Львів: Свічадо, 2015
38. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*. Львів 2005.
39. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ, *Програма вишколу катехитів УГКЦ* / упоряд. Н. Дуда. Львів 2020.
40. ПАТРІАРША КОМІСІЯ У СПРАВАХ МОНАШЕСТВА УГКЦ, *Преображення у Господі*. Львів 2007.
41. *Положення про Патріаршу Катехитичну Комісію УГКЦ* // сайт: ПКК, (23 вересня 2021), <<https://ct.ugcc.ua/catechism/catechism-doc/oficzijni-dokumenty/37281>> (05.12.2022).
42. Сандерс Освальд «*Духовне лідерство*», Тернопіль 2022.
43. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Іван Хоменко ЧСВВ, 2007.
44. СИНОД УГКЦ, *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, Львів 2012.
45. *Словник біблійного богослов'я*, Львів 2014.
46. Цюпа с. Луїза, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи* // ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, Конференція присвячена Митрополитові Андрею та Патріярхові Йосифу *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*. Львів 2005.
47. Шевчук Святослав, Декрет проголошення Катехизму УГКЦ для молоді *Ми йдемо з Христом* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, (23 червня 2021), <<https://docs.ugcc.ua/1524/>> (20.09.2022).

48. Шевчук Святослав, Пастирське послання Синоду Єпископів УГКЦ до мирян 2012 року // *Офіційні документи УГКЦ*, 15 вересня 2012 р., <https://docs.ugcc.ua/179/> (20.11.2022р.).
49. Шевчук Святослав, Послання Синоду єпископів УГКЦ *Боже слово і катехизація* // *Офіційні документи УГКЦ*, 12 грудня 2018, <https://docs.ugcc.ua/247/> (06.10.2022).
50. Шевчук Святослав, Послання Синоду єпископів УГКЦ *Причастя і єдність у житті та служінні УГКЦ* // *Офіційні документи УГКЦ*, 12 вересня 2019, <https://docs.ugcc.ua> (20.09.2022).
51. Шевчук Святослав, *Сопричастя і єдність у житті та служінні УГКУ* // сайт: *Офіційні документи УГКЦ* (12 вересня 2019), <https://docs.ugcc.ua/1252/> (20.09.2022).
52. Шептицький митрополит Андрей, *Пастирське послання Єпископа Андрея до духовенства та вірних Станиславівської єпархії 1900 р.Б.* // ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ, *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького* / упоряд. Р. Дучак, Львів 2015.
53. Шептицький митрополит Андрей, Пастирське послання *Правдива віра*, листопад 1900 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. 1, Львів 2007.
54. Шептицький митрополит Андрей, *Перше слово Пастиря* // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. 1, Львів 2007.